

Watervogels in het Lauwersmeer in 2018-2019

Romke Kleefstra,
Nico Beemster,
Jaap Kloosterhuis &
Erik van Winden

Sovon-rapport 2020/14

Watervogels in het Lauwersmeer in 2018-2019

Romke Kleefstra¹, Nico Beemster², Jaap Kloosterhuis³ & Erik van Winden¹

¹ Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen

² Lauwersmeer-telgroep / Altenburg & Wymenga bv, Feanwâlden

³ Staatsbosbeheer Lauwersmeer & Wad-Hogeland, Lauwersoog

Dit rapport is samengesteld in opdracht van

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2020

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Staatsbosbeheer Groningen

Wijze van citeren: Kleefstra R., Beemster N., Kloosterhuis J. & van Winden E. 2019. Watervogels in het Lauwersmeer in 2018/2019. Sovon-rapport 2020/14. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Tekst: Romke Kleefstra

Coördinatie watervogeltellingen: Nico Beemster & Jaap Kloosterhuis

Gegevensbewerking, tabellen en figuren: Erik van Winden & Romke Kleefstra

Illustratie omslag: Reuzenster in de Ezumakeeg-Noord (17 augustus 2012; Taeke Roosjen), zicht op de kop van de Zuidelijke Ballastplaat (18 juni 2019; Romke Kleefstra), Bergeenden in Simonsgat (29 maart 2018; Romke Kleefstra).

Opmaak: John van Betteray, Sovon Vogelonderzoek Nederland

ISSN-nummer: 2212 5027

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Toernooiveld 1

6525 ED Nijmegen

e-mail: info@sovon.nl

website: www.sovon.nl

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon.

Inhoud

Dankwoord en verantwoording	2
Samenvatting	3
1. Inleiding	4
2. Materiaal en methode	5
2.1. Opzet	5
2.2. Telmethode watervogeltellingen	5
2.3. Organisatie	6
2.4. Bewerking en presentatie materiaal	6
3. Weer- en telomstandigheden	7
4. Resultaten	9
4.1. Monitoringssoorten	9
4.2. Extra soorten	16
5. Soortbesprekingen	19
6. Literatuur	39
Bijlage	40
Bijlage 1. Aantallen per soort per maand	40

Dankwoord en verantwoording

Dit jaarlijkse watervogelrapport is tot stand gekomen door de inzet van velen. Nico Beemster coördineerde de maandelijkse watervogeltellingen i.s.m. Jaap Kloosterhuis en hij verwerkte en controleerde de maandelijkse tellingen. Erik van Winden voegde de data toe aan het landelijke watervogelbestand en verwerkte het tot figuren en tabellen voor dit rapport. Romke Kleefstra schreef het rapport.

De volgende vrijwilligers voerden de watervogeltel-

lingen uit: Nico Beemster, Klaas van der Bij, Egbert Boekema, Karel de Boer, Marinus Brijker, Eddie Douma, Hans Gartner, Bert Glazenburg, Henny Langenberg, Hielke Merkus, Willem de Ruiter, Virry Schaafsma, Jan Schipperijn, Klaas Strikwerda, Joost Tinbergen, Fokke Veenstra, Paul Verhagen, Jan de Vries, Bernard Wiltens, Wim Woudman en Piet Zuidhof. Vanuit de opdrachtgever is Marcel Jager (Staatsbosbeheer) bij het project betrokken. Allen dank voor jullie bijdrage.

Samenvatting

Al sinds de afsluiting van de voormalige Lauwerszee in 1969 worden in het Lauwersmeergebied watervogeltellingen uitgevoerd, waarover sinds 1971 jaarlijks wordt gerapporteerd. Deze tellingen worden uitgevoerd door een vaste groep tellers in samenwerking met Staatsbosbeheer. Sinds het seizoen 2007/08 verzorgt Sovon jaarlijks de rapportage. Dit rapport vat de resultaten van de maandelijkse watervogeltellingen in het seizoenen 2018/2019 samen en beschrijft de trends en seizoenspatronen van een groot aantal soorten, waaronder de Natura 2000-soorten.

Er werden in totaal 256.776 watervogels geteld, verdeeld over 100 monitoringsoorten. Met name maart springt eruit met een fors hoger aantal vogels. Dit heeft vooral te maken met het grote aantal Brandganzen (22.469) en in zekere mate ook met het uitzonderlijk grote aantal Bonte Strandlopers (2604). Met de aanwezigheid van bijna 12.000

Brandganzen wordt ook het maandtotaal van mei opgestuwd.

De N2000-soorten die een toename laten zien zijn Brandgans, Grauwe Gans, Wilde Zwaan, Bergeend, Slobeend, Krakeend, Kuifeend, Aalscholver, Zeearend, Kluut, Goudplevier en Bontbekplevier. Voor de meeste soorten komt dit overeen met het landelijke beeld, maar dat geldt niet voor Kuifeend, Kluut en Goudplevier die landelijk stabiel zijn of afnemen. Soorten die in het Lauwersmeer een afname laten zien, maar dat landelijk juist niet doen zijn Kolgans, Smient, Pijlstaart, Dodaars en Reuzenstern.

Voor wat betreft kwalificerende aantallen ($\geq 1\%$ -norm) zijn er zes soorten die daaraan voldoen op basis van de maximaal aantallen in het seizoen 2018/2019, namelijk: Brandgans, Slobeend, Krakeend, Pijlstaart, Lepelaar en Grutto.

1. Inleiding

Het Lauwersmeer is in zowel nationaal als internationaal opzicht van groot belang voor watervogels. Dat geldt in bijzondere mate voor doortrekkers en wintergasten. Het gebied is op grond van de Europese Vogelrichtlijn aangewezen als Speciale Beschermingszone en maakt onderdeel uit van het

Nederlandse Natura 2000-netwerk. Al sinds de afsluiting van de Lauwerszee in 1969 worden watervogeltellingen uitgevoerd, waarover sinds 1971 jaarlijks wordt gerapporteerd. Dit rapport behandelt de resultaten van de maandelijkse tellingen in het telseizoen 2018/2019.

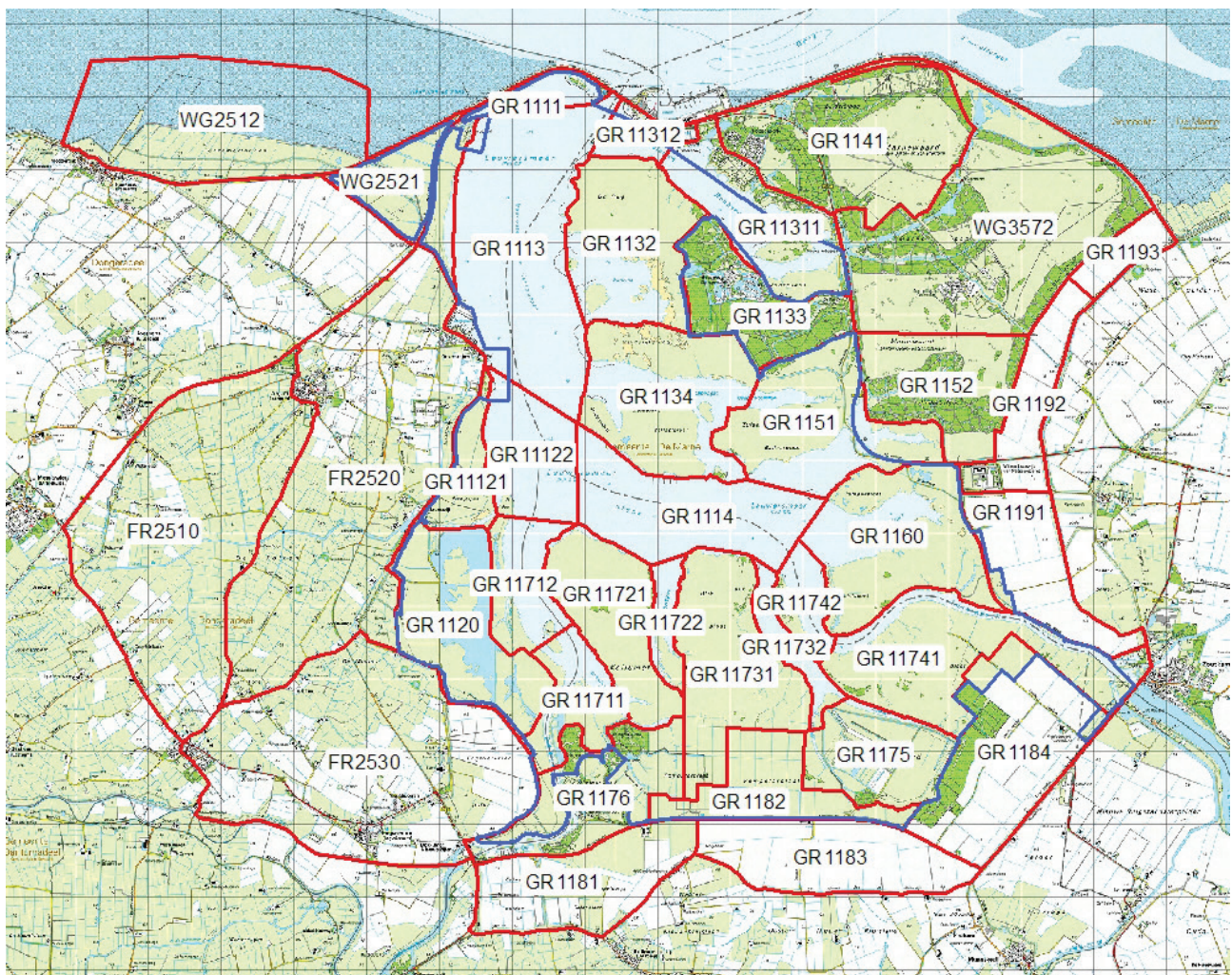
2. Materiaal en methode

2.1. Opzet

Al sinds de inpoldering in 1969 worden de ontwikkelingen in de aantallen trekvogels en wintergasten gevolgd door regelmatige tellingen. Tot 1985 bleven tellingen vooral beperkt tot de periode september tot en met april. Sinds 1986 worden watervogeltellingen maandelijks uitgevoerd. Vanaf 1989 vindt dat structureel eenmaal in het midden van de maand plaats (Beemster & Bijkerk 2005), sinds 15 jaar aansluitend op de landelijke teldata in de Waddenzee in het kader van het Meetnet Watervogels (Hornman *et al.* 2019). De tellingen dragen in belangrijke mate bij aan de informatie over populatieniveaus en populatieontwikkelingen op zowel landelijk als gebieds-niveau, o.a. ook voor de ‘Staat van Instandhouding en Instandhoudingsdoelen’ in het kader van Natura 2000.

2.2. Telmethode watervogeltellingen

De watervogeltellingen vinden plaats volgens de landelijke, gestandaardiseerde methode (Hornman *et al.* 2012). Het Lauwersmeergebied wordt integraal geteld, waarbij het opgedeeld is in vast begrensde telgebieden (figuur 1). Deze worden bij voorkeur simultaan op één dag lopend, varend en per auto doorkruist door vrijwilligers en medewerkers van Staatsbosbeheer. Niet alleen noteren tellers de soorten en aantallen watervogels (futen, Aalscholvers, reigers, zwanen, ganzen, eenden, bleshoenders, steltlopers, meeuwen en sterns e.d.), maar in principe alle soorten, dus ook roofvogels, zangvogels, kraaiachtigen (zie bijlage 1). Bij zangvogels betreft het overigens geen integrale telling, maar meer een steekproeftelling van vogels die langs vaste looproutes van tellers worden genoteerd.

Figuur 1. Ligging van de watervogeltelgebieden in het Lauwersmeergebied. Het gebied binnen de blauwe begrenzing betreft het Natura 2000-gebied, waarover trends zijn berekend.

2.3. Organisatie

In tabel 1 staat een overzicht van de teldata in het Lauwersmeer. De telperioden van de watervogeltellingen sluiten aan op de tellingen van vogels op hoogwatervluchtplaatsen in de Waddenzee, omdat het Lauwersmeer tot de ‘invloedssfeer’ van het getijdengebied gerekend mag worden. Op momenten van hoogwater heeft het Lauwersmeer de functie van hoogwatervluchtplaats voor meerdere soorten wadvogels, zoals Lepelaar, Scholekster, Bontbekplevier en Wulp (o.a. Kleefstra *et al.* 2019).

2.4. Bewerking en presentatie materiaal

Het gebied dat door de telgroep van het Lauwersmeergebied wordt geteld, staat weergegeven in figuur 1. De telbestanden hiervan zijn toegevoegd aan de landelijke watervogeldatabase. Voor dit rapport zijn de resultaten van de telgebieden geselecteerd die binnen de begrenzing van Natura 2000 vallen, zoals weergegeven in figuur 1. Van deze aantallen zijn, samen met die van de lange termijngegevens uit hetzelfde monitoringgebied, trendfiguren en seizoenspatronen gemaakt. De totalen van het monitoringgebied binnen de Natura 2000-grenzen staan of zijn verwerkt in tabel 5.

Trends zijn berekend met behulp van het programma TrendSpotter van het RIVM (Visser 2004). Voor de kwalificerende Natura 2000-soorten, alsook overige soorten waarvoor het Lauwersmeergebied in nationaal opzicht van belang is, zijn zowel korte termijntrends (afgelopen 12 jaar) als lange termijntrends weergegeven in de tabellen 6 en 7. Het startjaar van de lange termijntrends varieert per soort. Voor veel soorten waren de onregelmatige tellingen in het verleden (zie § 2.1.) ontoereikend voor het berekenen van een betrouwbare trend en/of zijn niet alle tellingen beschikbaar in de landelijke watervogeldatabase. In dat geval is gerekend vanaf het jaar dat er voldoende tellingen waren om de soort goed/betrouwbaar in kaart te brengen. In de trendfiguren die samengesteld zijn op basis van de langlopende watervogelmonitoring worden gemiddelde aantal-

Tabel 1. Teldata in het seizoen 2018/2019 in het Lauwersmeer.

22 juli 2018	14 januari 2019
20 augustus 2018	11 februari 2019
17 september 2018	25 maart 2019
15 oktober 2018	23 april 2019
12 november 2018	20 mei 2019
17 december 2018	24 juni 2019

len per maand als ‘jaarwaarden’ gepresenteerd. Deze zijn verkregen door de seizoenssommen (getelde aantallen in alle maanden van juli tot en met juni) te delen door twaalf. De trendlijn die hierin wordt weergegeven is berekend met TrendSpotter.

In het geval van de seizoenspatronen op basis van de watervogeltellingen worden de absolute aantallen per maand weergegeven van het laatste seizoen (2018/19), in vergelijking met de gemiddelde aantallen in de vijf voorgaande seizoenen (2013/14-2017/18), waarbij de zwarte lijn het gemiddelde aangeeft en het gearceerde gebied daaromheen de spreiding in de absolute aantallen in die vijfjarige periode.

In het kader van Natura 2000 is voor de doelenberekening de Bantpolder bij de Waddenzee getrokken. Dat houdt in dat de aantallen die er vastgesteld worden, niet meegenomen worden in de trend- en doelenberekening van het Lauwersmeer. Hoewel het gebied binnen de begrenzing van Natura 2000-gebied Lauwersmeer valt, is deze keuze eertijds gemaakt, omdat de Bantpolder een functie heeft als hoogwatervluchtplaats. Ook in dit rapport worden de trends als zodanig weergegeven (dus zonder Bantpolder), zodat zij niet afwijken van de Natura 2000-trends die landelijk gehanteerd worden. Voor de seizoenspatronen zijn de aantallen in de Bantpolder wel meegenomen om een goede indruk te verkrijgen van de presentie van een soort in het Lauwersmeergebied van maand tot maand.

3. Weer- en telomstandigheden

Het weer kan van grote invloed zijn op de aantallen watervogels in het Lauwersmeergebied. Streng winterweer in landen noordelijk en oostelijk van Nederland kan gestuwde trek op gang brengen en tot grotere aantallen leiden. Strengere weersomstandigheden in Nederland (ijsvorming en sneeuwbedekking op grote schaal) of bijvoorbeeld aanhoudende droogte (met als gevolg het gedeeltelijk droogvalen van de Ezumakeeg) kan wegtrek veroorzaken. Weersomstandigheden kunnen ook de tellingen zelf beïnvloeden. Plensbuien of mist kunnen het tellen lastig, zo niet onmogelijk maken.

De weervariabelen in De Bilt in de periode juli 2018-juni 2019, op basis van de maandgegevens van het KNMI, staan weergegeven in tabel 2.

Het telseizoen 2018/19 kenmerkte zich als droog, warm en zonnig. In alle maanden pakte de gemiddelde maandtemperatuur hoger uit dan het langjarig maandgemiddelde (tabel 2). In de meeste maanden viel veel minder neerslag dan gebruikelijk is, met uitzondering van augustus, december, maart en juni. Vorst was er een enkele keer wel, maar nimmer in die mate dat grote wateroppervlakten dichtvroren, waarmee er geen vorst van betekenis optrad.

Tabel 2. Enkele weervariabelen in De Bilt in de periode juli 2017-juni 2018, op basis van de maandgegevens van het KNMI. Ref. staat voor de referentiewaarden (langjarig gemiddelde).

	Temperatuur		Neerslag (mm)		Zonneschijn (uren)	
	Gem.	Ref	Gem.	Ref	Gem.	Ref
Juli	20,7	17,9	10	81	341	206
Augustus	18,5	17,5	76	78	214	195
September	14,7	14,5	52	78	193	143
Oktober	11,9	10,7	41	83	174	113
November	6,8	6,7	26	82	97	63
December	6,1	3,7	89	80	52	49
Januari	3,5	3,1	56	73	57	62
Februari	6,1	3,3	45	55	139	85
Maart	8,0	6,2	94	68	129	125
April	10,9	9,2	27	44	241	179
Mei	11,7	13,1	33	61	223	213
Juni	18,1	15,6	82	68	266	201

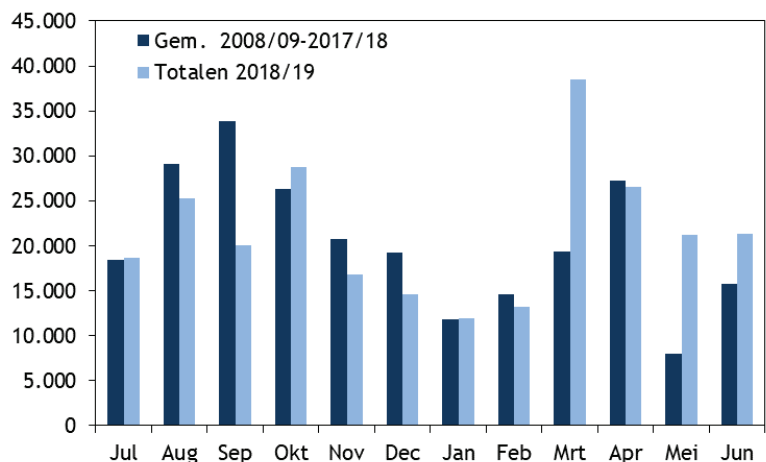
4. Resultaten

4.1. Monitoringsoorten

In tabel 3 staan de getelde aantallen van de monitoringsoorten in het seizoen 2018/19. Het betreft alle watervogelsoorten plus enkele extra soorten, conform Hornman *et al.* (2012). Er werden in totaal 256.776 watervogels geteld, verdeeld over 100 monitoringsoorten.

Figuur 2 laat de maandelijkse variatie in het totale aantal monitoringsoorten zien in vergelijking met het tienjarige gemiddelde van de seizoenen 2008/09-2017/18. Met name maart springt eruit met een fors hoger aantal vogels. Dit heeft vooral te maken met het grote aantal Brandganzen (22.469) en in zekere mate ook met het uitzonderlijk grote aantal Bonte Strandlopers (2604). Met de aanwezigheid van bijna 12.000 Brandganzen wordt ook het maandtotaal van mei opgestuwd.

Figuur 2. Aantallen watervogels (monitoringsoorten) in het Lauwersmeergebied in de periode juli 2018-juni 2019 op basis van maandelijkse tellingen, in vergelijking met de tienjarige maandgemiddelden uit de seizoenen 2008/09-2017/18.

Tabel 3. Totaal in het Lauwersmeergebied getelde aantallen watervogels in de periode juli 2018 tot en met juni 2019.

Soort	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun
Rotgans	0	0	0	139	8	2	0	337	27	177	540	0
Roodhalsgans	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Grote Canadese Gans	70	2	0	0	0	0	0	0	0	0	13	70
Brandgans	9	2.777	2.329	8.741	1.798	631	2.613	3.201	22.469	19.582	11.934	537
Kleine Canadese Gans	0	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Grauwe Gans	3.768	6.687	1.573	3.078	922	859	452	721	505	506	3.246	6.677
Soepgans	2	10	1	0	21	5	0	17	11	1	2	1
Kleine Rietgans	0	0	0	60	0	0	0	0	0	0	0	0
Toendrarietgans	0	0	0	47	1	0	0	0	0	0	0	0
Kolgan	0	0	0	0	91	0	0	0	0	0	0	0
Zwarte Zwaan	2	0	2	1	2	0	0	0	0	0	2	1
Knobbelzwaan	1.161	1.044	354	133	59	28	7	10	11	93	649	1.205
Kleine Zwaan	0	0	0	7	122	34	186	9	0	0	0	0
Wilde Zwaan	0	0	0	0	99	103	71	16	0	0	0	0
Nijlgans	88	115	74	13	11	1	2	0	10	6	10	8
Bergeend	90	49	469	504	448	255	498	84	837	762	1.027	232
Casarca	26	114	14	0	0	0	0	179	0	0	0	0
Zomertaling	2	0	0	0	0	0	0	0	4	1	2	0
Slobeend	39	416	651	174	161	233	60	53	1.127	1.863	230	807
Krakeend	1.969	1.265	576	318	199	135	72	137	214	362	614	4.195
Smient	3	82	673	1.733	634	829	548	330	350	144	16	50
Wilde Eend	1.953	1.028	710	1.131	564	611	1.219	833	439	167	522	1.444
Soepeend	1	7	0	18	0	3	12	15	9	0	5	9
Pijlstaart	0	7	626	1.024	327	505	1.015	528	436	59	6	9

Tabel 3. Vervolg.

Soort	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun
Wintertaling	125	2.527	1.698	899	3.043	604	342	125	2.197	406	21	196
Tafeleend	2	19	57	43	33	117	17	29	10	11	17	5
Kuifeend	822	1.509	2.430	3.460	2.834	5.956	2.406	4.343	1.972	348	70	388
Topper	0	0	0	1	0	1	0	1	6	0	0	0
Eider	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Zwarte Zee-eend	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0
Buffelkopeend	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Brilduiker	58	44	28	19	84	152	85	339	208	0	0	61
Nonnetje	0	0	0	0	0	9	38	23	0	0	0	0
Grote Zaagbek	0	0	0	0	0	48	41	50	7	0	1	0
Middelste Zaagbek	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0
Dodaars	1	0	2	7	4	2	6	9	0	1	0	1
Roodhalsfuut	0	0	0	0	6	3	0	0	0	0	0	0
Fuut	97	140	114	89	85	114	52	68	159	63	104	100
Kuifduiker	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Georde Fuut	0	0	0	1	0	0	0	0	0	2	0	1
Zwarte Ibis	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Lepelaar	173	215	121	3	0	0	0	0	2	0	4	43
Roerdomp	0	0	1	0	1	0	0	0	0	1	3	2
Blauwe Reiger	27	30	31	21	15	20	17	11	21	6	68	16
Grote Zilverreiger	49	44	26	28	23	40	47	44	6	2	2	31
Kleine Zilverreiger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	5
Aalscholver	654	1.784	1.201	239	310	456	342	434	254	194	324	343
Visarend	0	0	1	1	0	0	0	0	0	2	0	0
Bruine Kiekendief	20	14	9	2	0	0	0	0	12	24	21	22
Blauwe Kiekendief	0	0	0	2	2	2	2	6	1	1	0	0
Zeearend	2	1	4	2	3	3	1	0	5	5	4	3
Ruigpootbuizerd	0	0	0	0	1	1	0	1	1	0	0	0
Waterral	1	2	6	6	8	10	3	0	0	2	0	3
Porseleinhoen	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Waterhoen	0	2	0	1	1	2	1	1	0	0	0	0
Meerkoet	1.193	3.196	4.491	4.317	2.637	2.403	1.222	337	743	187	239	808
Scholekster	22	0	0	0	0	0	1	0	82	16	46	25
Steltkluut	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	4
Kluut	451	12	0	8	0	0	0	0	96	349	33	421
Kievit	1.197	628	609	1.491	1.588	224	218	194	247	103	115	853
Goudplevier	1	274	1	61	24	0	0	0	0	0	0	1
Zilverplevier	0	0	0	0	0	0	0	0	35	0	1	0
Bontbekplevier	3	8	123	28	0	0	0	0	7	3	463	4
Kleine Plevier	6	0	0	0	0	0	0	0	0	24	1	1
Regenwulp	0	4	0	0	0	0	0	0	0	2	24	0
Wulp	9	36	11	3	3	2	190	425	427	2	5	2
Rosse Grutto	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	21	0
Grutto	535	10	3	0	2	0	0	0	1.765	42	38	1.224
Steenloper	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12	0
Kanoet	1	0	0	0	0	0	6	0	0	0	0	0
Kemphaan	1.689	582	1	0	0	0	0	2	351	606	165	370
Krombekstrandloper	287	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Temmincks Strandloper	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0
Bonte Strandloper	1	7	11	193	140	7	14	2	2.604	0	8	2
Kleine Strandloper	1	3	6	3	0	0	0	0	0	0	2	0
Houtsnip	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Watersnip	5	44	21	110	37	13	0	2	4	3	0	0
Grauwe Franjepoot	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Tabel 3. Vervolg.

Soort	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun
Oeverloper	9	7	2	0	0	0	0	0	0	4	3	0
Witgat	1	1	4	0	0	0	0	0	0	1	0	2
Tureluur	11	5	0	0	0	0	0	20	44	39	70	177
Poelruiter	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bosruiter	6	8	4	0	0	0	0	0	0	2	0	0
Zwarte Ruiter	465	16	0	0	0	0	0	0	0	12	5	451
Groenpootruiter	8	5	3	0	0	0	0	0	1	15	1	195
Kokmeeuw	865	181	651	471	35	37	41	36	457	109	104	183
Dwergmeeuw	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0
Stormmeeuw	368	26	109	78	169	28	39	96	89	25	18	3
Grote Mantelmeeuw	47	70	72	32	42	19	23	44	30	17	78	58
Zilvermeeuw	58	53	77	19	238	56	11	47	80	113	213	49
Kleine Mantelmeeuw	35	31	6	4	0	0	5	8	118	24	62	35
Reuzenstern	5	22	16	0	0	0	0	0	0	2	1	2
Grote Stern	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Visdief	118	64	4	0	0	0	0	0	0	24	38	30
Zwarte Stern	2	1	1	0	0	0	0	0	0	2	0	0
Smelleken	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Slechtvalk	0	0	3	4	2	0	1	3	0	2	0	0
Strandleeuwerik	0	0	0	0	4	0	0	15	0	0	0	0
Ijsgors	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Sneeuwgors	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
totaal	18.619	25.248	20.011	28.768	16.846	14.563	11.931	13.186	38.490	26.519	21.229	21.366

Tabel 4 geeft voor de Natura 2000-soorten en enkele andere soorten waarvoor het Lauwersmeergebied landelijk van belang is de seizoensmaxima van het seizoen 2018/2019 in vergelijking tot de vijf voorgaande seizoenen. Tevens wordt de korte en lange termijntrend gegeven, voor zover deze te berekenen zijn (zie § 2.4).

De N2000-soorten die een toename laten zien zijn Brandgans, Grauwe Gans, Wilde Zwaan, Bergeend, Slobeend, Krakeend, Kuifeend, Aalscholver, Zeearend, Kluut, Goudplevier en Bontbekplevier.

Voor de meeste soorten komt dit overeen met het landelijke beeld, maar dat geldt niet voor Kuifeend, Kluut en Goudplevier die landelijk stabiel zijn of afnemen. Soorten die in het Lauwersmeer een afname laten zien, maar dat landelijk juist niet doen zijn Kolgans, Smient, Pijlstaart, Dodaars en Reuzenstern.

Voor wat betreft kwalificerende aantallen ($\geq 1\%$ -norm) zijn er zes soorten die daaraan voldoen op basis van de maximumaantallen in het seizoen 2018/2019, namelijk: Brandgans, Slobeend, Krakeend, Pijlstaart, Lepelaar en Grutto.

Tabel 4. Seizoensmaxima van kwalificerende Natura 2000-soorten en overige soorten in 2018/19 in vergelijking met de (gemiddelde) seizoensmaxima uit voorgaande vijf seizoenen. Daarnaast zijn de trends voor zowel de korte termijn- (Trend12) als de lange termijntrend (TrendAL) weergegeven (t/m 2017/18), het startjaar van de lange termijntrend en de actuele 1%-norm en het percentage van de biogeografische populatie (Wetlands International 2015) in het gebied op basis van het seizoensmaximum in 2017/2018 (%).

Soort	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18	Gem13/14-17/18	18/19	Trend12	TrendAL	Startjaar	1% norm	% in 18/19
Brandgans	20.782	25.274	26.553	15.075	11.517	19.840	22.469	?	+	1980	12.000	1,9
Grauwe Gans	4.338	3.326	5.044	5.214	7.662	5.117	6.687	?	+	1980	9.600	0,7
Kolgans	360	5.237	987	99	70	1.351	91	-	-	1980	12.000	0,0
Kleine Zwaan	186	90	1.091	99	161	325	186	?	?	1980	220	0,8
Wilde Zwaan	137	32	100	146	508	185	103	+	+	1980	1.200	0,1
Bergeend	1.400	1.158	821	846	1.058	1.057	1.027	0	+	1992	2.500	0,4
Slobeend	1.120	1.893	2.682	3.907	1.926	2.306	1.863	+	+	1992	650	2,9
Krakeend	5.252	3.709	5.145	4.315	6.698	5.024	4.195	0	++	1992	1.200	3,5
Smient	2.789	3.335	2.693	8.255	3.686	4.152	1.733	0	-	1992	14.000	0,1
Wilde Eend	2.092	2.539	3.247	1.575	2.346	2.360	1.953	-	-	1992	53.000	0,0
Pijlstaart	1.799	1.667	847	1.427	1.131	1.374	1.024	-	-	1992	600	1,7
Wintertaling	4.314	2.670	7.889	4.819	5.589	5.056	3.043	0	0	1992	5.000	0,6
Tafeleend	211	103	433	118	104	194	117	-	-	1992	2.000	0,1
Kuifeend	4.191	1.548	3.372	2.899	2.438	2.890	5.956	?	+	1992	8.900	0,7
Brilduiker	119	141	180	183	224	169	339	?	0	1992	11.400	0,0
Nonnetje	28	18	25	73	49	39	38	0	0	1992	300	0,1
Fuut	115	87	126	191	163	136	159	0	0	1992	6.300	0,0
Lepelaar	191	149	195	299	253	217	215	-	0	1992	160	1,3
Aalscholver	603	557	643	793	807	681	1.784	+	+	1992	6.200	0,3
Zeearend	4	4	3	3	4	4	5	+	++	1992		
Meerkoet	3.305	4.517	9.150	5.349	2.590	4.982	4.491	0	0	1992	15.500	0,3
Kluut	174	149	911	1.296	1.787	863	451	+	+	1992	940	0,5
Goudplevier	10.250	7.900	1.999	6.260	3.420	5.966	274	+	+	1992	9.400	0,0
Bontbekplevier	353	648	798	793	950	708	463	+	+	1992	2.400	0,2
Wulp	964	288	1.058	120	832	652	427	-	?	1992	7.600	0,1
Grutto	809	550	667	1.736	853	923	1.765	?	0	1992	790	2,2
Zwarte Ruiter	329	302	852	364	349	439	465	?	+	1992	1.000	0,5
Reuzenstern	17	19	23	27	18	21	22	--	-	1989	50	0,4
Rotgans	430	687	739	407	620	577	540	+	?	1980	2.100	0,3
Roodhalsgans	0	0	1	0	1	0	1				500	0,0
Grote Canadese Gans	183	64	206	260	106	164	70	?	++	1980		
Kleine Canadese Gans	2	0	0	2	15	4	7					
Indische Gans	1	1	0	1	8	2	0					
Sneeuwgans	0	3	0	2	0	1	0					
Soepgans	11	1	22	171	12	43	21					
Kleine Rietgans	1	0	1	0	0	0	60	-	-	1980	860	0,1
Toendrarietgans	3	4	1	0	0	2	47	?	--	1980	5.500	0,0
Zwarte Zwaan	3	1	6	5	2	3	2					
Knobbelzwaan	656	1.247	1.443	1.326	1.169	1.168	1.205	0	++	1980	2.000	0,6
Nijlgans	100	136	75	128	161	120	115	+	++	1980		
Casarca	92	16	38	49	108	61	179				500	0,4
Zomertaling	26	4	5	12	6	11	4				13.400	0,0
Soepeend	0	0	3	22	22	9	18					
Amerikaanse Wintertaling	0	0	0	0	0	0	0					

Soort	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18	Gem13/14- 17/18	18/19	Trend12	TrendAL	Startjaar	1% norm	% in 18/19
Krooneend	0	2	0	0	0	0	0	0	0	1992	550	0,0
Ringsnaveleend	0	0	0	0	3	1	0					
Topper	34	2	0	2	3	8	6	?	?	1992	3.100	0,0
Eider	0	0	0	0	0	0	1				9.800	0,0
Zwarte Zee-eend	0	1	0	0	0	0	1				7.500	0,0
IJseend	1	1	2	1	0	1	0				16.000	0,0
Buffelkopeend	0	0	1	0	0	0	1					
Grote Zaagbek	12	23	18	50	34	27	50	?	-	1992	2.100	0,0
Middelste Zaagbek	0	1	0	0	17	4	3	?	?	1992	860	0,0
Rosse Stekelstaart	1	0	0	0	0	0	0					
Roodkeelduiker	3	0	0	0	0	1	0				3.000	0,0
Dodaars	7	13	5	9	10	9	9	--	-	1992	4.700	0,0
Roodhalsfuut	0	1	0	0	0	0	6				500	0,0
Kuifduiker	0	1	2	0	4	1	1	+	?	1992	190	0,0
Geoorde Fuut	0	4	0	7	2	3	2	?	?	1992	1.800	0,0
Flamingo	0	3	0	1	0	1	0				1.500	0,0
Ooievaar	2	0	1	1	0	1	0				1.600	0,0
Zwarte Ibis	0	0	0	0	0	0	2				800	0,0
Roerdomp	1	2	2	2	5	2	3				80	0,0
Koereiger	0	0	0	0	1	0	0				2.300	0,0
Blauwe Reiger	38	111	34	35	41	52	68	0	0	1992	5.000	0,0
Purperreiger	0	0	0	0	1	0	0				350	0,0
Grote Zilverreiger	54	47	71	61	84	63	49	++	++	1992	780	0,1
Kleine Zilverreiger	1	2	6	7	3	4	5	?	?	1992	1.100	0,0
Visarend	1	1	0	1	2	1	2	+	0	1992		
Bruine Kiekendief	25	30	27	25	29	27	24					
Blauwe Kiekendief	14	9	6	5	6	8	6					
Grauwe Kiekendief	1	5	1	2	2	2	1					
Ruigpootbuizerd	2	2	2	3	3	2	1					
Waterral	3	10	9	16	8	9	10				6.400	0,0
Porseleinhoen	0	0	0	0	0	0	1				6.000	0,0
Waterhoen	3	4	4	3	4	4	2	0	+	1992	37.100	0,0
Kraanvogel	1	0	0	0	1	0	0				3.500	0,0
Scholekster	74	107	138	178	247	149	82	--	-	1992	8.200	0,0
Steltkluut	3	0	11	0	1	3	4				1.200	0,0
Kievit	9.693	5.515	4.357	9.950	3.366	6.576	1.588	+	+	1992	72.300	0,0
Zilverplevier	0	0	2	0	0	0	35	-	--	1992	2.000	0,0
Kleine Plevier	0	0	0	1	7	2	24				3.100	0,0
Strandplevier	0	0	1	1	0	0	0	?	-	1992	660	0,0
Regenwulp	1	2	2	5	1	2	24	?	?	1992	3.500	0,0
Rosse Grutto	166	2	16	0	23	41	21	?	?	1992	5.000	0,0
Steenloper	20	19	150	20	31	48	12	+	+	1992	1.400	0,0
Kanoet	0	1	2	35	5	9	6	+	+	1992	5.300	0,0
Kemphaan	892	915	1.894	785	5.494	1.996	1.689	+	+	1992	22.000	0,1
Krombekstrandloper	17	8	74	62	4	33	287	?	+	1992	4.000	0,1
Temmincks Strandloper	0	0	2	1	2	1	2				350	0,0
Drieteenstrandloper	0	2	0	0	0	0	0	0	0	1992	2.000	0,0
Bonte Strandloper	60	275	553	206	350	289	2.604	0	0	1992	13.300	0,2
Kleine Strandloper	38	62	98	177	53	86	6				3.000	0,0
Bonapartes Strandloper	0	1	0	0	0	0	0					

Soort	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18	Gem13/14- 17/18	18/19	Trend12	TrendAL	Startjaar	1% norm	% in 18/19
Gestreepte Strandloper	0	2	0	0	0	0	0					
Houtsnip	0	0	0	1	0	0	1				240.000	0,0
Bokje	1	2	1	2	1	1	0				20.000	0,0
Watersnip	67	127	39	57	31	64	110				100.000	0,0
Grauwe Franjepoot	0	2	3	3	1	2	1				20.000	0,0
Oeverloper	2	5	33	2	19	12	9				12.000	0,0
Witgat	2	1	2	2	6	3	4				24.000	0,0
Tureluur	194	138	267	377	230	241	177	?	+	1992	2.400	0,1
Poelruiter	1	0	0	0	0	0	1				570	0,0
Bosruiter	2	8	12	3	36	12	8				18.000	0,0
Groenpootruiter	8	40	85	55	164	70	195	0	0	1992	3.300	0,1
Drieteenmeeuw	0	0	1	0	0	0	0				70.000	0,0
Kokmeeuw	323	1.776	296	1.233	549	835	865	0	0	1992	31.000	0,0
Dwergmeeuw	129	28	0	0	1	32	2				1.000	0,0
Stormmeeuw	392	359	407	692	267	423	368	-	0	1992	16.400	0,0
Grote Mantelmeeuw	56	46	79	92	68	68	78	-	-	1992	3.600	0,0
Zilvermeeuw	75	131	145	183	218	150	238	?	0	1992	14.400	0,0
Geelpootmeeuw	1	0	0	0	0	0	0				13.900	0,0
Kleine Mantelmeeuw	120	134	179	124	84	128	118	?	++	1992		
Grote Stern	0	1	3	1	0	1	1				1.700	0,0
Dwergstern	0	2	0	13	0	3	0				220	0,0
Visdief	22	37	97	142	195	99	118				11.000	0,0
Noordse Stern	0	2	2	0	0	1	0				31.000	0,0
Witwangstern	0	0	0	5	0	1	0				330	0,0
Zwarte Stern	5	4	3	2	39	11	2				4.000	0,0
Velduil	1	0	5	0	0	1	0					
Ijsvogel	0	0	1	3	1	1	0					
Smelleken	1	2	0	1	1	1	1					
Slechtvalk	4	10	8	4	6	6	4	0	-	1992		
Strandleeuwerik	0	0	0	0	0	0	15					
Grote Gele Kwikstaart	0	6	0	0	0	1	0					
Frater	40	30	60	35	0	33	0					
IJsgors	0	2	0	0	0	0	1					
Sneeuwgorst	0	2	0	0	0	0	1					

In tabel 5 worden de korte en lange termijn-trends van tal van soorten waarvoor het Lauwersmeergebied van belang is vergeleken met de landelijke trends. Voor veel soorten geldt dat de korte termijntrend in het Lauwersmeer onzeker is. Bij nogal wat soorten waarvan de trend dat niet is, valt

op dat de trend negatiever is dan landelijk (Kolgans, Bergeend, Krakeend, Pijlstaart, Dodaars, Lepelaar, Meerkoet, Stormmeeuw en Reuzenster). Voor zes soorten is de korte termijntrend in het Lauwersmeer positiever dan de landelijke (Aalscholver, Kluut, Kievit, Goudplevier, Steenloper en Groenpootruiter).

Tabel 5. Lange en korte termijntrends van kwalificerende Natura 2000-soorten en overige soorten waarvoor het Lauwersmeergebied in nationaal opzicht van belang is, afgezet tegen de lange en korte termijntrends van deze soorten op landelijk niveau.

N2000	soort	Lauwersmeer			Landelijk			voedselgroep
		t.o.v. startjaar	startjaar	t.o.v. 2006/07	t.o.v. startjaar	startjaar	t.o.v. 2006/07	
X	Brandgans	+	1980	?	++	1980	+	planteneter
X	Grauwe Gans	+	1980	?	++	1980	+	planteneter
	Toendrarietgans	--	1980	?	+	1980	?	planteneter
X	Kolgans	-	1980	-	+	1980	0	planteneter
	Knobbelzwaan	++	1980	0	+	1980	0	planteneter
X	Kleine Zwaan	?	1980	?	-	1980	-	planteneter
X	Wilde Zwaan	+	1980	+	+	1980	+	planteneter
X	Bergeend	+	1992	0	+	1980	+	bodemdiereter
X	Slobeend	+	1992	+	+	1980	+	bodemdiereter
X	Krakeend	++	1992	0	++	1980	+	planteneter
X	Smient	-	1992	0	+	1980	0	planteneter
X	Wilde Eend	-	1992	-	-	1980	-	planteneter
X	Pijlstaart	-	1992	-	+	1980	+	planteneter
X	Wintertaling	0	1992	0	0	1980	0	planteneter
X	Tafeleend	-	1992	-	-	1980	-	bodemdiereter
X	Kuifeend	+	1992	?	0	1980	0	bodemdiereter
X	Brilduiker	0	1992	?	-	1980	-	bodemdiereter
X	Nonnetje	0	1992	0	-	1980	0	viseter
	Grote Zaagbek	-	1992	?	-	1980	-	viseter
	Dodaars	-	1992	--	0	1980	0	viseter
X	Fuut	0	1992	0	0	1980	0	viseter
X	Lepelaar	0	1992	-	++	1980	+	viseter
	Blauwe Reiger	0	1992	0	+	1980	0	viseter
	Grote Zilverreiger	++	1992	++	++	1980	++	viseter
	Kleine Zilverreiger	?	1992	?	++	1980	?	viseter
X	Aalscholver	+	1992	+	+	1980	0	viseter
X	Zeearend	++	1992	+	++	1989	++	-
X	Meerkoet	0	1992	0	0	1980	+	planteneter
	Scholekster	-	1992	--	-	1980	-	bodemdiereter
X	Kluut	+	1992	+	0	1980	-	bodemdiereter
	Kievit	+	1992	+	-	1994	-	bodemdiereter
X	Goudplevier	+	1992	+	-	1996	-	bodemdiereter
X	Bontbekplevier	+	1992	+	+	1980	+	bodemdiereter
X	Wulp	?	1992	-	+	1980	0	bodemdiereter
X	Grutto	0	1992	?	-	1984	-	bodemdiereter
	Steenloper	+	1992	+	0	1980	0	bodemdiereter
	Krombekstrandloper	+	1992	?	0	1980	0	bodemdiereter
	Bonte Strandloper	0	1992	0	+	1980	0	bodemdiereter
	Tureluur	+	1992	?	-	1980	-	bodemdiereter
X	Zwarte Ruiter	+	1992	?	-	1980	-	bodemdiereter

N2000	soort	Lauwersmeer			Landelijk			voedselgroep
		t.o.v. startjaar	startjaar	t.o.v. 2006/07	t.o.v. startjaar	startjaar	t.o.v. 2006/07	
	Groenpootruiter	0	1992	0	0	1980	-	bodemdiereter
	Kokmeeuw	0	1992	0	0	1980	0	bodemdiereter
	Stormmeeuw	0	1992	-	0	1991	0	bodemdiereter
	Grote Mantelmeeuw	-	1992	-	0	1991	+	bodemdiereter
	Zilvermeeuw	0	1992	?	-	1991	0	bodemdiereter
X	Reuzenstern	-	1989	--	++	1989	+	viseter

4.2. Extra soorten

Naast de vaste selectie van monitoringsoorten tellen de watervogeltellers in het Lauwersmeergebied praktisch alle soorten (tabel 6). In het seizoen 2018/19

ging het in totaal om 16.687 getelde individuen van in totaal 74 'overige soorten'. Zoals gebruikelijk zijn hiervan de Spreeuwen het talrijkst (seizoensom 10.099), gevolgd door Graspieper (1369) en Kauw (476).

Tabel 6. Totaal in het Lauwersmeergebied getelde aantallen van overige soorten in de periode juli 2018 tot en met juni 2019.

Soort	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun
Fazant	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0
Wespendief	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sperwer	0	0	0	2	3	0	0	2	0	2	0	0
Havik	1	0	1	4	1	0	1	2	3	1	1	0
Buizerd	9	12	16	13	28	18	7	12	6	1	2	3
Holenduif	17	20	0	2	0	0	0	0	0	4	0	4
Houtduif	8	8	8	2	0	2	0	1	8	18	11	9
Koekoek	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	17	10
Gierzwaluw	60	0	0	0	0	0	0	0	0	0	46	62
Grote Bonte Specht	1	1	0	3	0	0	0	0	1	1	2	0
Torenavk	4	7	3	2	1	2	2	2	3	4	4	4
Wielewaal	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	2
Gaai	0	0	0	4	1	1	2	0	0	0	0	0
Ekster	0	0	0	1	4	2	0	1	6	1	2	1
Kauw	0	31	72	33	10	38	21	52	147	10	36	26
Roek	0	50	20	40	0	0	0	0	20	2	10	0
Zwarte Kraai	43	23	35	39	21	51	99	13	36	48	32	18
Bonte Kraai	0	0	0	2	0	0	2	0	0	0	0	0
Raaf	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pimpelmees	0	1	0	4	5	12	3	3	3	0	1	1
Koolmees	1	5	2	3	4	15	8	15	4	4	4	4
Baardman	13	2	10	24	13	4	1	0	3	2	12	4
Veldleeuwerik	5	2	0	1	12	0	0	24	3	19	15	27
Oeverzwaluw	52	93	0	0	0	0	0	0	0	28	71	29
Boerenzwaluw	107	180	8	0	0	0	0	0	0	21	48	15
Huiszwaluw	26	144	0	0	0	0	0	0	0	8	119	60
Staartmees	0	0	0	0	0	0	8	0	0	0	4	0
Fitis	4	1	0	0	0	0	0	0	0	68	48	14
Tjiftjaf	4	1	1	1	0	0	0	0	10	12	22	10
Fluiter	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Rietzanger	10	0	0	0	0	0	0	0	0	24	56	18
Kleine Karekiet	12	7	0	0	0	0	0	0	0	1	31	6

Soort	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun
Bosrietzanger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Spotvogel	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0
Sprinkhaanzanger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	1
Snor	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1
Zwartkop	8	0	0	0	0	0	0	0	0	20	19	12
Tuinfluit	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9	5
Braamsluiper	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	2	1
Grasmus	4	0	0	0	0	0	0	0	0	2	16	5
Goudhaan	0	0	0	4	10	0	1	0	0	0	0	0
Winterkoning	4	2	3	1	5	2	1	4	4	5	12	4
Boomkruiper	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Spreeuw	640	1.471	160	1.446	1.013	670	1.123	1.010	1.762	44	1	759
Beflijster	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0
Merel	9	0	3	20	27	22	11	0	2	7	13	2
Kramsvogel	0	0	0	69	10	5	0	0	5	0	0	0
Koperwiek	0	0	0	9	4	11	2	0	2	0	0	0
Zanglijster	3	0	0	55	1	0	1	0	0	14	10	1
Grauwe Vliegenvanger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Roodborst	0	0	0	8	20	11	5	0	6	3	4	4
Blauwborst	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	8	1
Nachtegaal	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	1
Zwarte Roodstaart	2	3	4	1	0	0	0	0	1	0	1	1
Gekraagde Roodstaart	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Paapje	0	0	4	0	0	0	0	0	0	2	0	0
Roodborsttapuit	0	0	0	1	1	0	0	0	2	1	3	4
Tapuit	0	0	0	1	0	0	0	0	0	20	2	0
Huisemus	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	6	2
Heggenmus	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0
Gele Kwikstaart	0	21	10	0	0	0	0	0	0	7	4	0
Witte Kwikstaart	24	51	59	2	1	0	0	0	30	24	21	32
Graspieper	49	16	22	52	62	5	12	59	169	748	65	110
Waterpieper	0	0	0	0	7	25	4	5	5	0	0	0
Oeverpieper	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Vink	1	3	5	11	176	28	3	21	4	8	7	0
Keep	0	0	0	6	3	0	0	0	0	0	0	0
Appelvink	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0
Goudvink	0	0	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0
Groenling	3	0	0	0	1	2	0	0	0	2	1	2
Kneu	13	0	15	4	4	0	0	0	20	23	9	11
Putter	20	38	118	31	17	41	20	6	22	5	13	17
Sijs	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Rietgors	16	11	2	9	5	0	0	1	26	24	70	10
	1.180	2.204	582	1.912	1.470	970	1.339	1.235	2.315	1.259	905	1.316

5. Soortbesprekingen

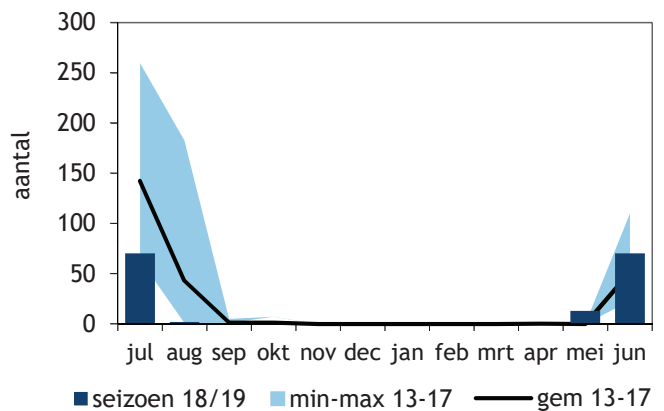
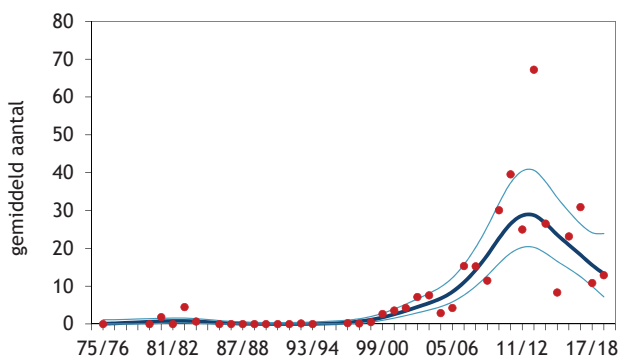
In dit hoofdstuk wordt een selectie van soorten kort besproken, vrijwel alleen Natura 2000-soorten. Daarbij wordt ingegaan op vastgestelde aantallen en seizoenspatronen op basis van de watervogeltellingen. Evenals in de voorgaande rapporten (o.a.

Kleefstra *et al.* 2018) is voor alle soorten anders dan zwanen en ganzen geen lange termijntrend berekend op basis van watervogeldata, omdat data daarvoor ontoereikend zijn (zie § 2.4).

GROTE CANADESE GANS *Branta canadensis*

De Grote Canadese Gans nam vanaf de eeuwwisseling tot zo'n vijf jaar terug sterk toe. Dit hing samen met de vorming van ruiconcentraties in de zomermaanden (Nienhuis *et al.* 2011). De groei is er inmiddels uit en door de kleine aantallen in de laatste

twee seizoenen is de trend sterk omgebogen (figuur 3). Vooral de zomerpiek in juli pakte in het seizoen 2018/19 laag uit (figuur 3) en betrof 70 individuen, die net als de Grauwe Ganzen te vinden waren bij de punt van de Pampusplaat.

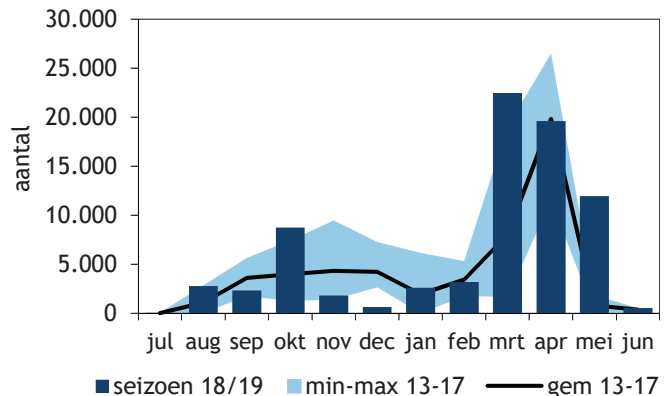
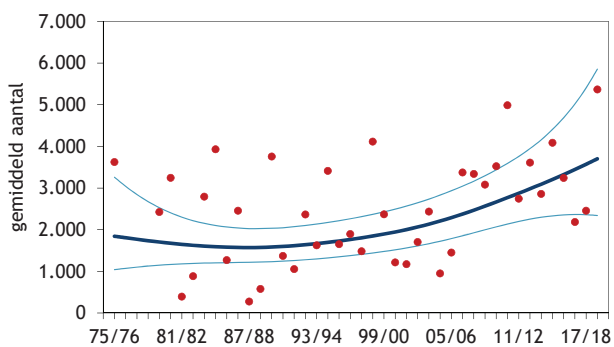

Figuur 3. Trend en seizoenspatroon van de Grote Canadese Gans in het Lauwersmeergebied.

BRANDGANS *Branta leucopsis*

Het seizoen 2018/19 leverde tijdens de watervogeltellingen de grootste aantallen Brandganzen op sinds de telreeks van de afgelopen 40 jaar (figuur 4). Hoewel de soort op de slaappleatsen het hele winterhalfjaar rijkelijk vertegenwoordigd is, is dit met de watervogeltellingen overdag alleen in april zo. Dan blijven Brandganzen binnen de begrenzing van het

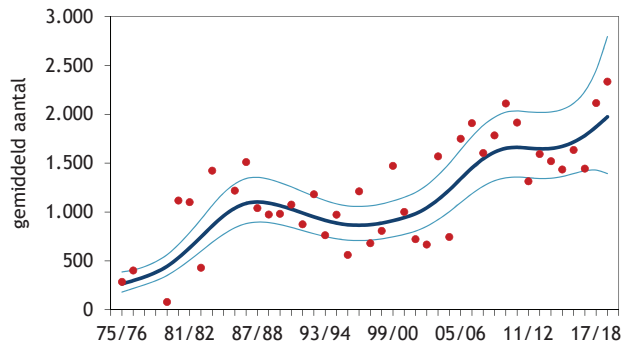
Natura 2000-gebied foerageren, in de overige maanden zitten ze erbuiten. In het seizoen 2018/19 werden ook in maart bijzonder veel Brandganzen geteld (bijna 22.500, figuur 4), waardoor het seizoensgemiddelde het hoogste werd sinds 40 jaar. Het grootste aantal (ruim 7700) zat in de Ezumakeeg.

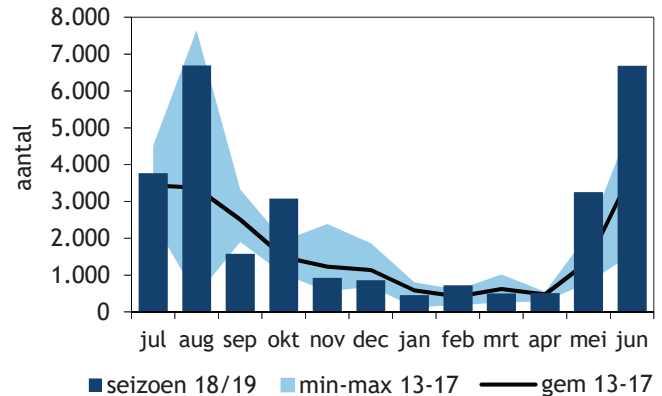
Figuur 4. Trend en seizoenspatroon van de Brandgans in het Lauwersmeergebied.

GRAUWE GANS *Anser anser*

In de afgelopen 40 jaar nam het aantal Grauwe Ganzen tijdens de watervogeltellingen in het Lauwersmeer toe. Gedurende de laatste 15 jaar leek de groei eruit, maar in de twee meest recente seizoenen pakken de aantallen toch weer hoger uit (figuur 5). Evenals bij de Brandgans is 2018/19 het seizoen met het hoogste seizoensgemiddelde van de

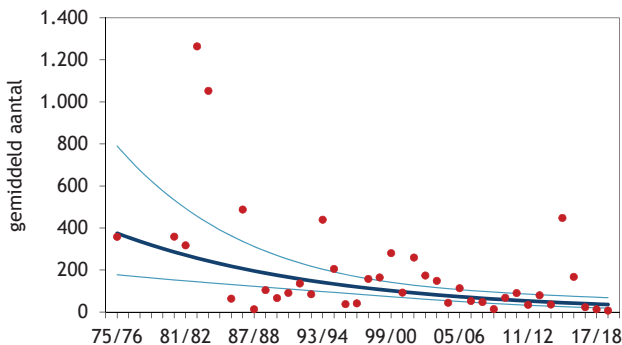
afgelopen 40 jaar. Het seizoensmaximum bedroeg bijna 6700 Grauwe Ganzen in juni (figuur 5). In die maand ontstaat een grote ruiconcentratie op en rond de punt van de Pampusplaat, waarbij de ganzen bij naderend gevaar het open sop van het Jaap Deensgat en/of de Vlinderbalg opzoeken. Tijdens de junitelling van 2019 zaten daar 4470 Grauwe Ganzen.

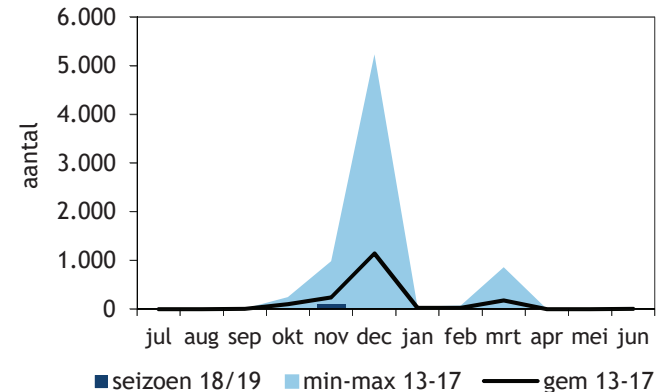
Figuur 5. Trend en seizoenspatroon van de Grauwe Gans in het Lauwersmeergebied.

KOLGANS *Anser albifrons*

Met een seizoensmaximum van 161 Kolganzen in november (figuur 6), ontbrak de Kolgans zo'n beetje tijdens de watervogeltellingen in het seizoen 2018/19. Dat betekent echter niet dat de soort het Lauwersmeergebied niet gebruikt, want het dient als slaappleats, maar overdag als de watervogels

geteld worden, zit de Kolgans buiten de begrenzing van het gebied. Als slaappleats behoort het Lauwersmeergebied tot de belangrijkste gebieden voor Kolganzen in het noorden des lands, waarbij aantallen over de 30.000 Kolganzen kunnen gaan (Kleefstra & de Boer 2012).

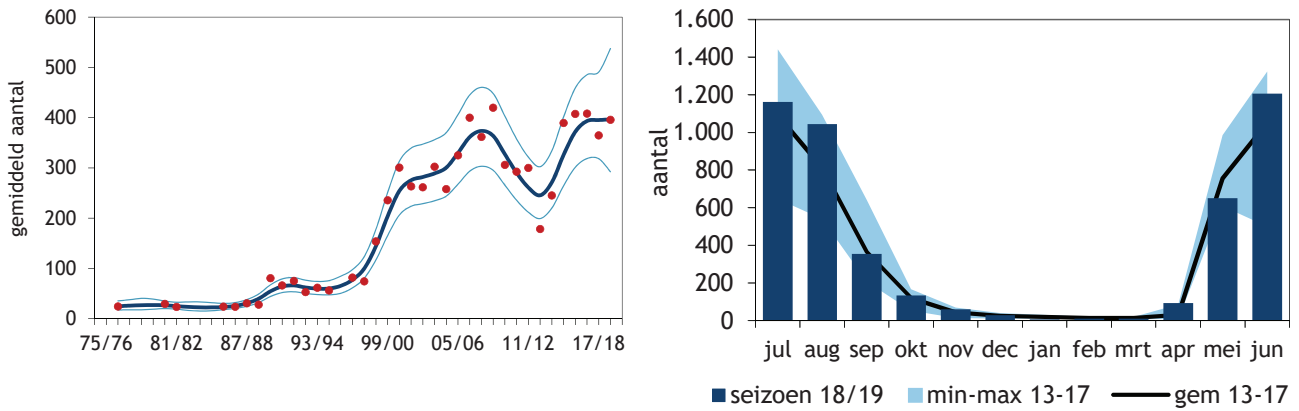

Figuur 6. Trend en seizoenspatroon van de Kolgans in het Lauwersmeergebied.

KNOBBELZWAAN *Cygnus olor*

Sinds de start van de watervogeltellingen in het Lauwersmeer is de Knobbelzwaan vele malen talrijker geworden, maar op de korte termijn (van 12 jaar) is de trend stabiel (figuur 7). Evenals bij de Grote Canadese Gans hangt de toename samen met het grotere belang van het Lauwersmeergebied als

ruipleats van Knobbelzwanen in de zomer. De seizoenspiek valt dan ook steevast in de zomermaanden, met in het seizoen 2018/19 een maximaantal van 1205 Knobbelzwanen in juni. De grootste concentraties bevonden zich toen in het Dokkumer Grootdiep (475) en de Vlinderbalg (303).

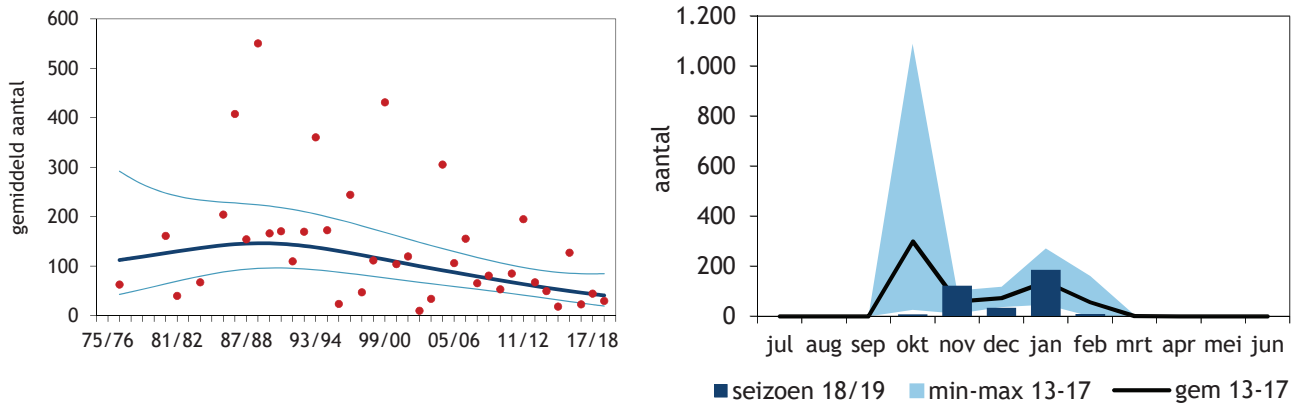

Figuur 7. Trend en seizoenspatroon van de Knobbelzwaan in het Lauwersmeergebied.

KLEINE ZWAAN *Cygnus columbianus bewickii*

De hoogtijdagen van de Kleine Zwaan in het Lauwersmeer liggen achter ons (figuur 8). De gebruikelijk najaarspiek in oktober, als Kleine Zwanen in ons land arriveren, ontbreekt al wat jaren. Zo ook in het seizoen 2018/19 (figuur 8). Het seizoensmaxi-

mum werd in januari vastgesteld, toen 186 Kleine Zwanen in het gebied verbleven, waarvan de meeste in Achter de Zwartten (67) en de Vlinderbalg (66). In oktober ging het om slechts 7 Kleine Zwanen.

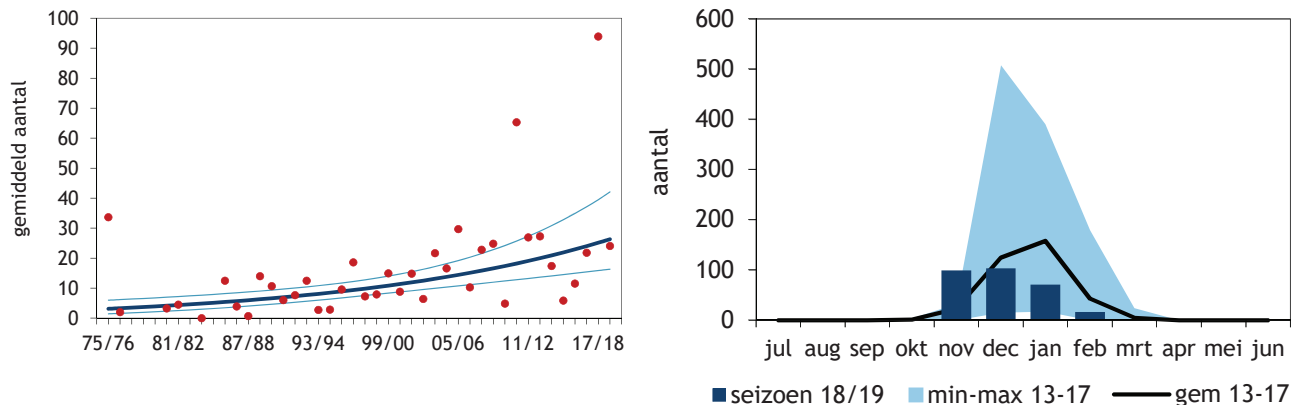

Figuur 8. Trend en seizoenspatroon van de Kleine Zwaan in het Lauwersmeergebied.

WILDE ZWAAN *Cygnus cygnus*

Zowel op de lange als korte termijn laat de Wide Zwaan in het Lauwersmeer een positieve trend zien (figuur 9). Het seizoen 2018/19 past redelijk in dit plaatje, hoewel de midwinterpiek beduidend lager

lag (figuur 9). De Wilde Zwaan was vooral in november talrijk. Er werden toen 100 individuen geteld, waarvan 41 in de Babbelaar. Net buiten het N2000-gebied zaten in de Vlinderbalg-Oost ook nog eens 37.

Figuur 9. Trend en seizoenspatroon van de Wilde Zwaan in het Lauwersmeergebied.

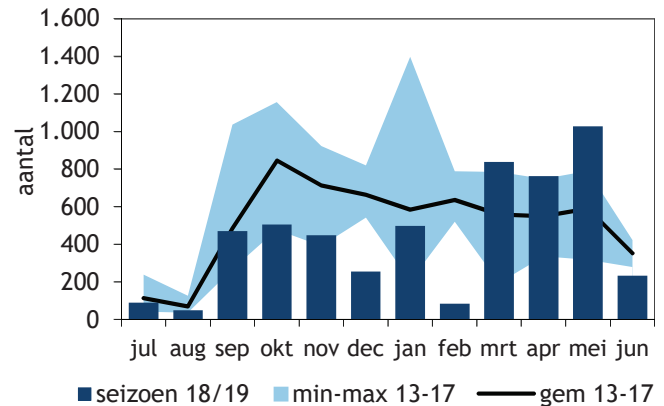
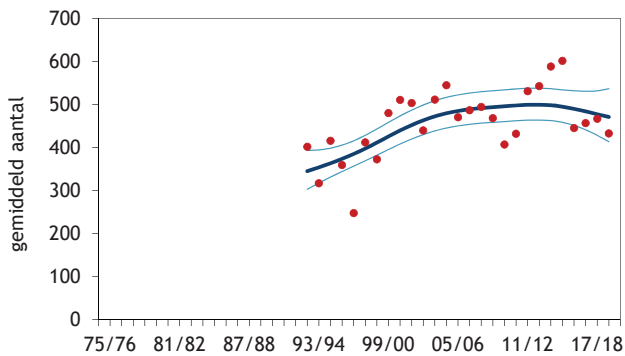
In december ging het binnen het N2000-gebied om bijna 120 Wilde Zwanen, maar zaten er net daarbui-

ten nog eens 390 op de akkers van de proefboerderij op de Zoutkamperplaat.

BERGEEND *Tadorna tadorna*

Door de kleinere aantallen Bergeenden in de maanden oktober tot en met februari pakte het seizoen 2018/19 net zo magertjes uit als de voorgaande drie seizoenen (figuur 10). Bovengemiddelde aantal-

len in maart, april en mei maakten wat dat betreft nog iets goed. Mei was de 'topmaand', waarin 1027 Bergeenden werden geteld, waarvan bijna de helft (542) in Achter de Zwartten.

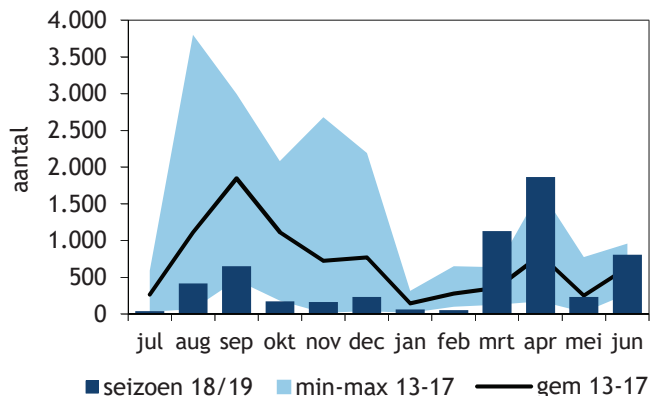
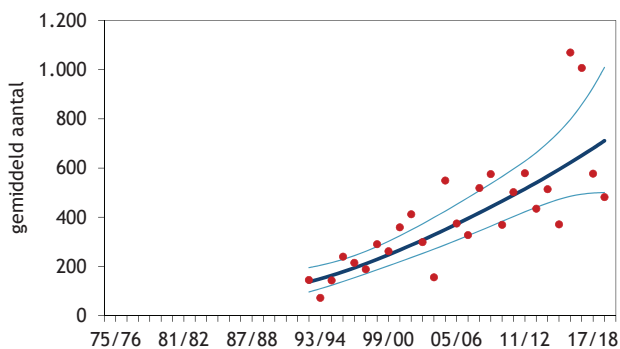

Figuur 10. Trend en seizoenspatroon van de Bergeend in het Lauwersmeergebied.

SLOBEEND *Anas clypeata*

Na de twee uitbijters 2015/16 en 2016/17, seizoenen waarin uitzonderlijk grote aantallen Slobeenden in het Lauwersmeer verbleven, sluiten de aantallen 'slobben' in de afgelopen twee seizoenen aan op de reeks van de afgelopen 15 jaar (figuur 11). Het seizoen 2018/19 was in zekere zin 'magertjes' door de kleinere aantallen Slobeenden in het najaar (figuur 11). In maart en april waren de aantallen juist boven-

gemiddeld. In april ging het om 1863 Slobeenden, waarvan de overgrote meerderheid in de Ezumakeeg (1817). Zowel de lange als korte termijntrend van de Slobeend in het Lauwersmeer is positief. Met de grote aantallen die ieder jaar in het Lauwersmeer verblijven, is het gebied van internationaal belang voor de soort (tabel 4).

Figuur 11. Trend en seizoenspatroon van de Slobeend in het Lauwersmeergebied.

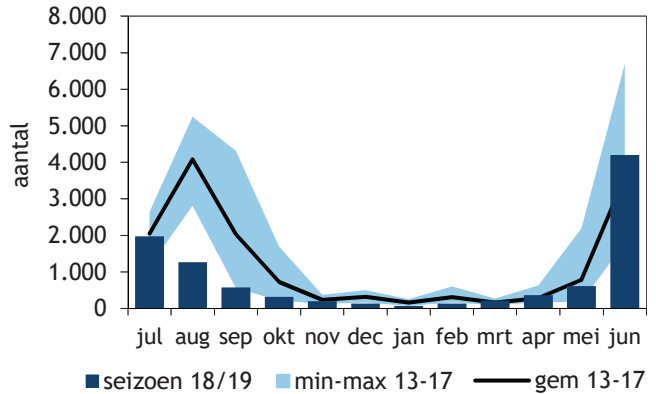
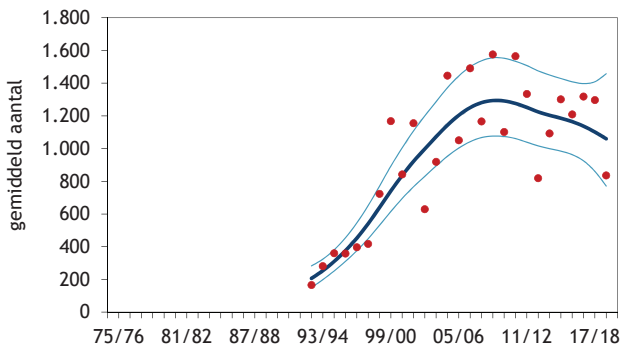
KRAKEEND *Anas strepera*

Tot tien jaar terug nam de Krakeend sterk toe in het Lauwersmeer, wat overeen kwam met de landelijke ontwikkelingen. Terwijl de Krakeend op landelijk niveau nog steeds toeneemt (Hornman *et al.* 2019) is de groei er in het Lauwersmeer er al zo'n tien jaar uit (figuur 12). De korte termijntrend begint een

neerwaartse te worden. Het seizoen 2018/19 vormt daarin een dieptepunt, vergelijkbaar met het seizoen 2012/13. Dat heeft te maken met het uitblijven van de zomerpiek, de periode waarin de eenden ruien. In die maanden lijken Krakeenden het Lauwersmeer minder te bezoeken. Dit in tegenstelling tot het voor-

jaar (juni), waarin de piek evenals een jaar eerder bovengemiddeld was. Het ging om 4195 Krakeenden,

waarvan 2710 in het Dokkumer Grootdiep.

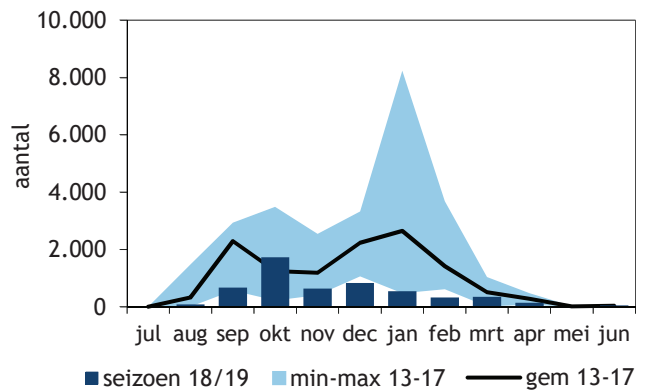
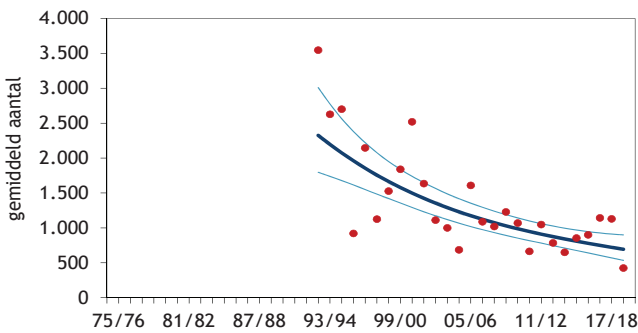

Figuur 12. Trend en seizoenspatroon van de Krakeend in het Lauwersmeergebied.

SMIENT *Anas penelope*

De laatste jaren leek er een einde te zijn gekomen aan de neergaande trend van de Smient in het Lauwersmeer (figuur 13). Over de afgelopen 12 jaren berekend is de korte termijntrend stabiel. Het seizoen 2018/19 trekt de trend weer iets verder neer-

waarts met het laagste seizoensgemiddelde sinds 30 jaar. Dit is een gevolg van het uitblijven van aantallen van enige betekenis in de wintermaanden (figuur 13). Oktober was de maand met de meeste Smienten (1733), waarvan 1050 in Achter de Zwartten.

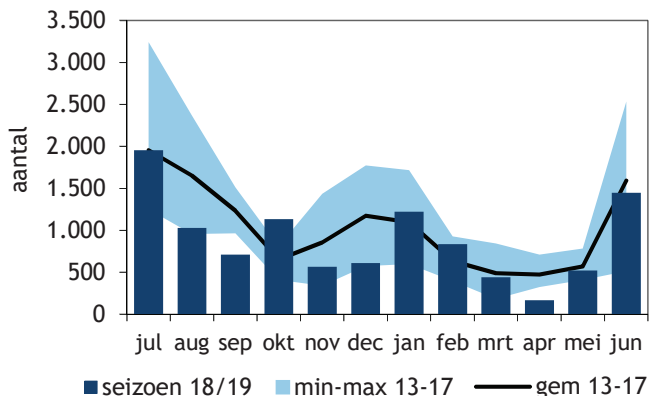
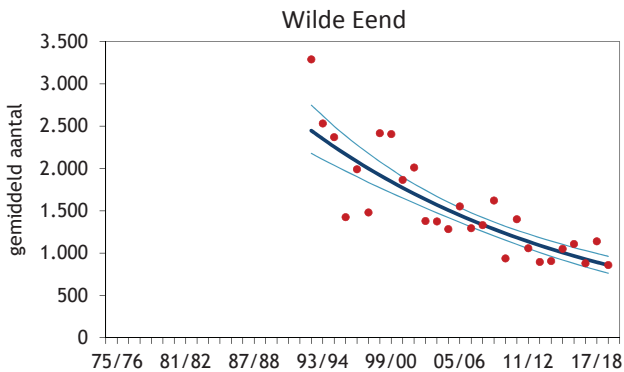

Figuur 13. Trend en seizoenspatroon van de Smient in het Lauwersmeergebied.

WILDE EEND *Anas platyrhynchos*

In vrijwel alle maanden pakten de aantallen Wilde Eenden veel lager uit dan gebruikelijk (figuur 14).

Zoals gebruikelijk werden de meeste vogels geteld in juli (1953), ruim verspreid over het gebied, maar

Figuur 14. Trend en seizoenspatroon van de Wilde Eend in het Lauwersmeergebied.

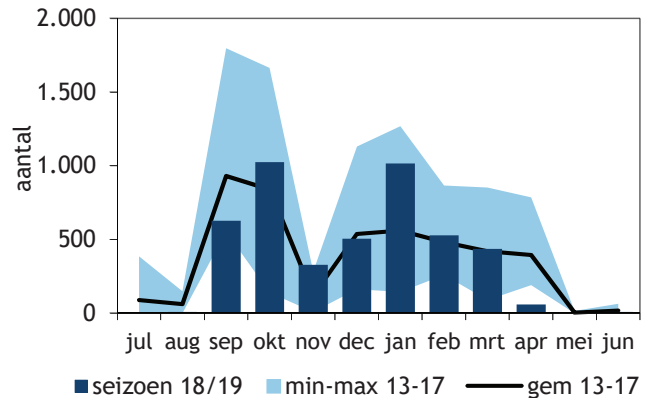
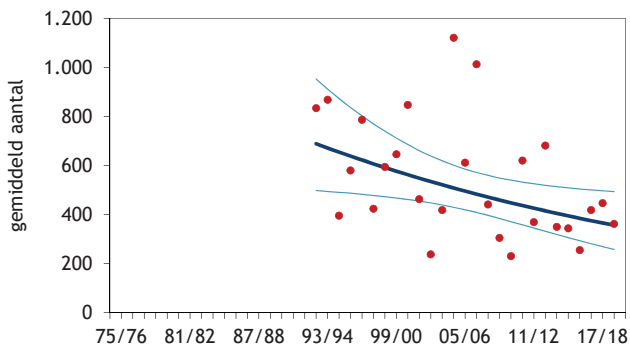
met de grootste concentraties in de Ezumakeeg (325) en Achter de Zwartten (325). De trend van de Wilde Eend in het Lauwersmeergebied is sinds begin jaren negentig negatief (figuur 14), wat overeen komt met het landelijke beeld (Hornman *et al.* 2019). Het seizoensgemiddelde van 2018/19 past in dit beeld.

PIJLSTAART *Anas acuta*

De gebruikelijke najaarspiek in september viel in 2018/19 in oktober. De Pijlstaart was daarmee niet alleen pas later in groten getale aanwezig, ze vertrokken ook vroeg, want in april werd nog amper een vogel gezien (figuur 15). De aantallen in oktober en januari waren daarentegen bovengemiddeld en betroffen respectievelijk 1024 en 1015 vogels. In beide maanden was de meerderheid van de vogels te vinden in Achter de Zwartten (resp. 674 en 847). De

De landelijke afname hangt samen met een krimpende broedpopulatie, terwijl onduidelijk is of er veranderingen zijn in de aantallen Wilde Eenden die ons land opzoeken om er te overwinteren. In landen noordelijk van Nederland lijken Wilde Eenden niet af te nemen, afgezien van Denemarken.

afname van de Pijlstaart in het Lauwersmeer (figuur 15) staat haaks op de positieve trend die de soort landelijk laat zien. Die toename speelt zich vooral af in de Waddenzee, waar de soort met name langs de Friese Waddenkust in groten getale voorkomt. De aantallen in het Lauwersmeer zijn echter nog wel dusdanig groot dat het gebied internationaal van belang is voor de soort (tabel 4).

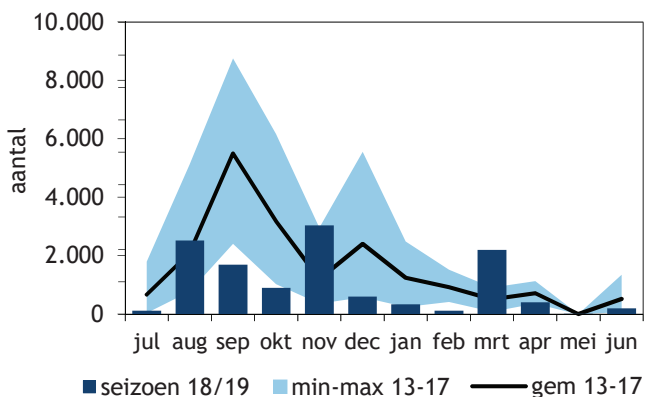
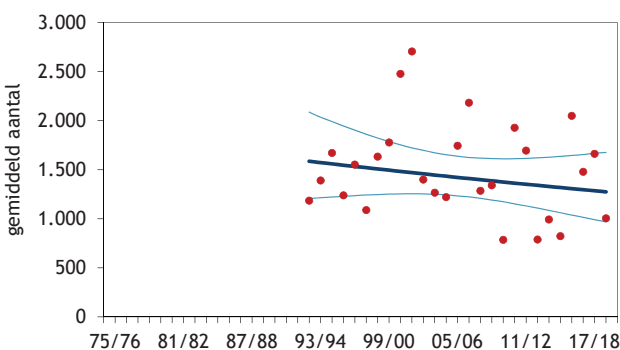

Figuur 15. Trend en seizoenspatroon van de Pijlstaart in het Lauwersmeergebied.

WINTERTALING *Anas crecca*

De aantallen Wintertalingen tijdens de watervogeltellingen in het Lauwersmeer kunnen sterk fluctueren, maar zijn op zowel lange als korte termijn door de bank genomen stabiel (figuur 16). Het seizoensgemiddelde van 2018/19 pakt wel laag uit en sluit daarmee aan op de lage aantallen die nu sinds een kleine

10 jaar toch met enige regelmaat vastgesteld worden. In zowel november als maart waren Wintertalingen echter talrijker dan gemiddeld in die maanden (figuur 16), waarbij het aantal van 3043 in november het seizoensmaximum vormde. Toen zaten de meeste Wintertalingen in de Ezumakeeg (2520).

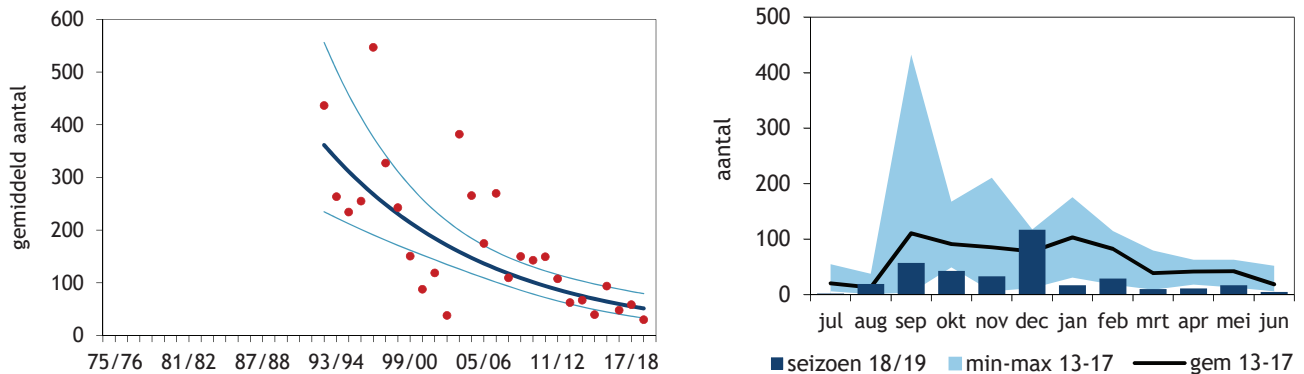

Figuur 16. Trend en seizoenspatroon van de Wintertaling in het Lauwersmeergebied.

TAFELEEND *Aythya ferina*

Van de grote aantallen Tafeleenden die tot ruim 10 jaar terug op het open water van het Lauwersmeer foerageerden is vrijwel niets meer over (figuur 17). In vrijwel alle maanden gaat het nog om hooguit enkele tientallen, met uitzondering van december toen er

117 werden geteld. Op 13 vogels na zaten die alle in het Nieuwe Robbengat. De negatieve trend in het Lauwersmeer, op zowel lange als korte termijn, sluit aan op zowel de landelijke ontwikkelingen als de afname die op Europese schaal speelt.

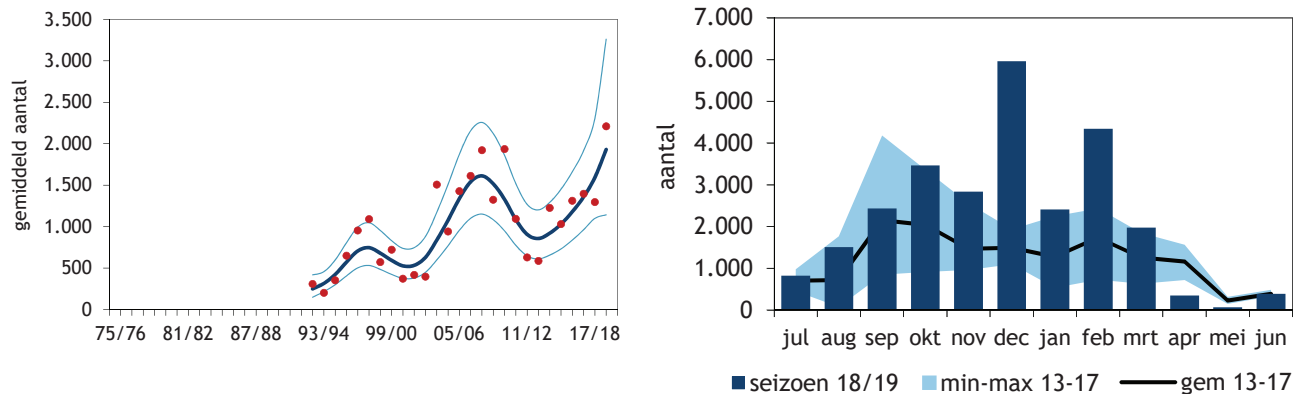

Figuur 17. Trend en seizoenspatroon van de Tafeleend in het Lauwersmeergebied.

KUIFEEND *Aythya fuligula*

Het Lauwersmeer was in het seizoen 2018/19 rijk aan Kuifeenden. Van augustus tot en met maart werd maandelijks een bovengemiddeld aantal Kuifeenden geteld. Dat zorgt voor veruit het hoogste seizoensgemiddelde tot nu toe (figuur 18). In de periode september tot en met maart lag het aantal telkens tussen 2000 en 4400 Kuifeenden, met

een uitschieter van 5956 Kuifeenden in december. Daarvan zaten er 2996 in het Nieuwe Robbengat en 1242 op het centrale deel van het Lauwersmeer (tussen Blikplaat en Schoenerbult). De positieve trend in het Lauwersmeer wijkt af van de landelijke trend, die stabiel is.

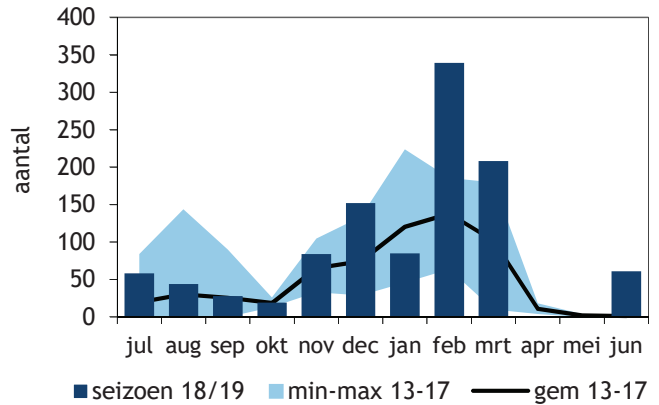
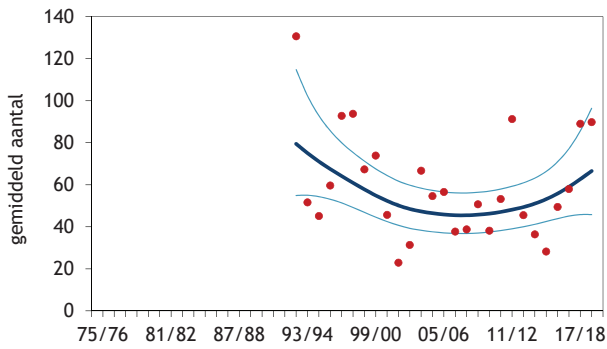

Figuur 18. Trend en seizoenspatroon van de Kuifeend in het Lauwersmeergebied.

BRILDUIKER *Bucephala clangula*

Terwijl overwinterende Brilduikers steeds schaarser worden in Nederland, zijn de aantallen in het Lauwersmeergebied op de lange termijn stabiel. Met de grotere aantallen in de laatste twee seizoenen, buigt de korte termijntrend zelfs iets opwaarts (figuur 19). In vrijwel alle wintermaanden waren Brilduikers talrijker dan normaal, afgezien van januari. De piek in februari was sterk en betrof 339

Brilduikers, waarvan een derde (106) in het centrale deel van het Lauwersmeer (tussen Blikplaat en Schoenerbult). Ook in maart waren er opvallend veel Brilduikers (208) en daarvan zaten 80 net iets zuidelijk in het Simonsgat. Opvallend is dat er tegenwoordig ook overzomerende (waarschijnlijk ruiende) Brilduikers aanwezig zijn in het Lauwersmeer, vooral bij de punt van de Pampusplaat.

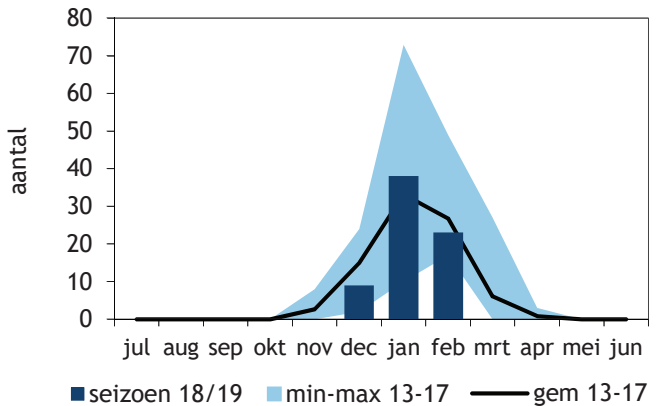
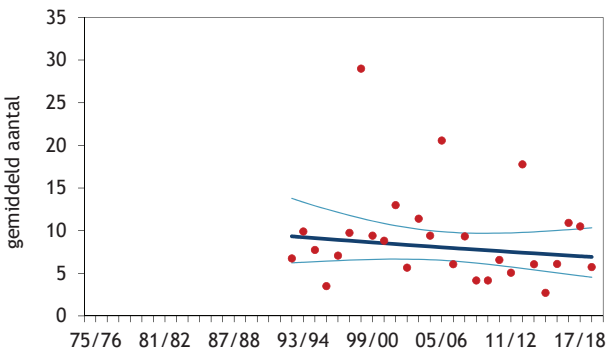

Figuur 19. Trend en seizoenspatroon van de Brilduiker in het Lauwersmeergebied.

NONNETJE *Mergellus albellus*

Zowel op lange als korte termijn zijn de aantallen Nonnetjes in het Lauwersmeer stabiel (figuur 20). Het seizoen 2018/19 week daar amper van af met in december, januari en februari aantallen die binnen

de marges van de vijf voorgaande seizoenen passen (figuur 20). De seizoenspiek in januari betrof 38 Nonnetjes, waarvan bijna de helft (15) in het Dokkumer Grootdiep.

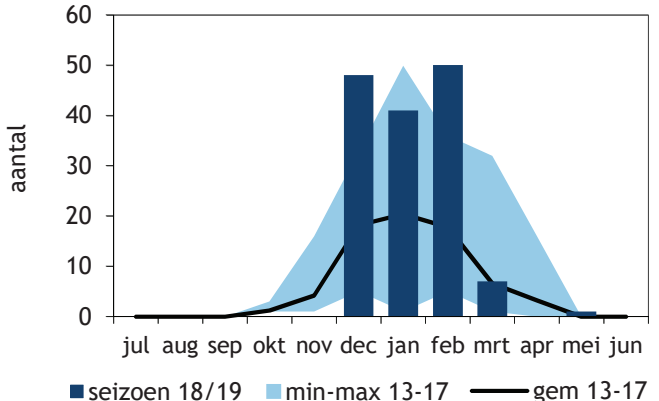
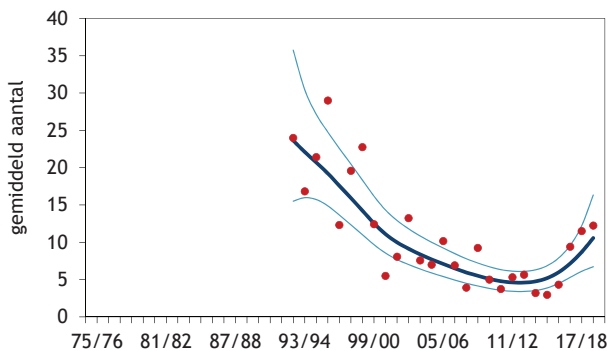

Figuur 20. Trend en seizoenspatroon van het Nonnetje in het Lauwersmeergebied.

GROTE ZAAGBEK *Mergus merganser*

De laatste drie seizoenen zijn grotere aantallen Grote Zaagbek aanwezig in het Lauwersmeergebied, waardoor de trend in positieve zin omhoog gaat (figuur 21). De aantallen in december, januari en februari pakten veel hoger uit en droegen zo bij aan het hoge seizoensgemiddelde. In alle drie maanden ging het

om 40-50 Grote Zaagbekken. Het seizoensmaximum van 50 individuen viel in februari, met de grootste concentratie (17) in het Dokkumer Grootdiep. Dat waren er evenveel als in december (17), toen er 48 Grote Zaagbekken in het Lauwersmeergebied werden geteld.

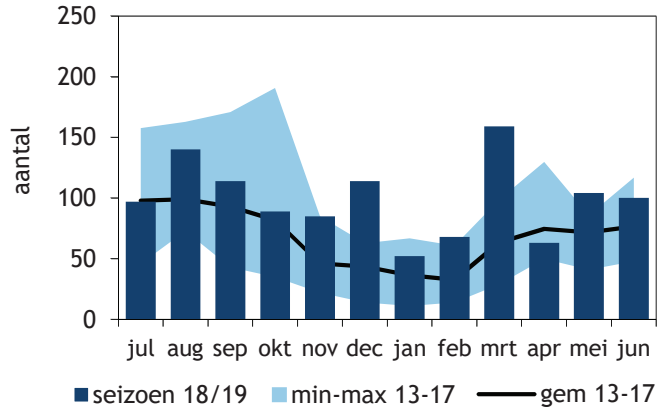
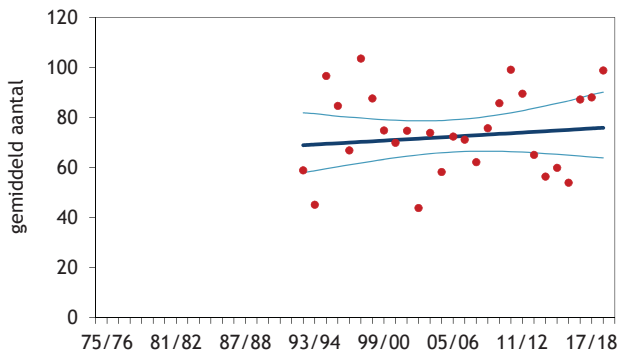

Figuur 21. Trend en seizoenspatroon van de Grote Zaagbek in het Lauwersmeergebied.

FUUT *Podiceps cristatus*

Het seizoen 2018/19 behoort tot de futenrijkste seizoenen in het Lauwersmeer sinds begin jaren negentig (figuur 22). In bijna alle maanden lagen de aantallen boven de maandgemiddelden over de afgelopen vijf seizoenen, met de sterkste uitschieters in december en maart. Het aantal van 159 Futen in maart vormde zowaar het seizoensmaximum. Plekken met

veel Futen waren toen het Nieuwe Robbengat (36), de ‘centrale slenk’ tussen Blikplaat en Schoenerbult (32) en het Dokkumer Grootdiep (32). Hoewel Futen in de laatste drie seizoenen talrijker waren, blijft de trend vooralsnog stabiel op zowel de lange als korte termijn, wat overeenkomt met het landelijke beeld.

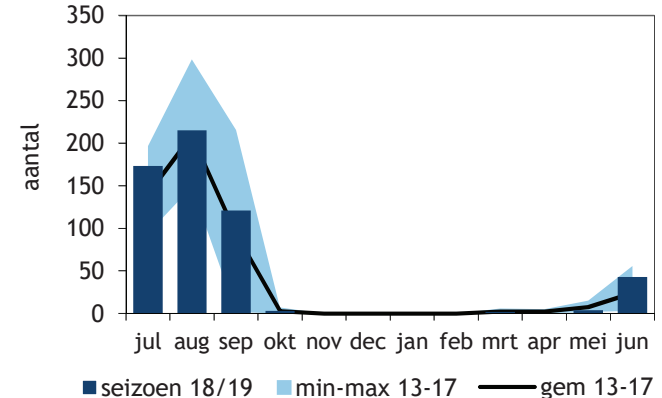
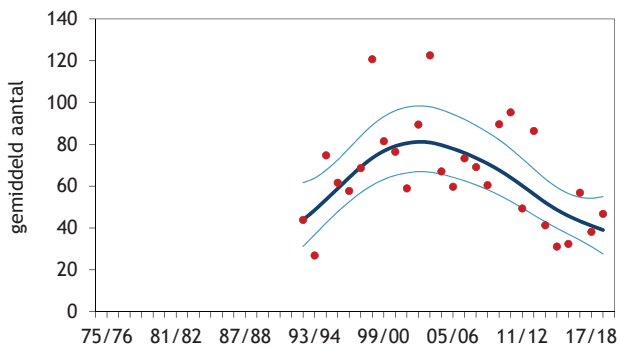

Figuur 22. Trend en seizoenspatroon van de Fuut in het Lauwersmeergebied.

LEPELAAR *Platalea leucorodia*

De aantallen Lepelaars weken weinig af van de aantallen die er de afgelopen vijf jaar werden vastgesteld. Zowel het seizoenspatroon als de trend in figuur 23 laten zien dat de aantallen binnen de marges van de voorgaande seizoenen vallen. Dat houdt in dat de korte termijntrend in het Lauwersmeergebied nog steeds negatief is, tegenover een positieve op

landelijk niveau (tabel 5). De meeste Lepelaars werden zoals gebruikelijk in augustus geteld, wanneer de broedvogels van de Waddeneilanden (o.a. Schiermonnikoog) uitzwermen. Het ging in die maand om een totaal van 215 Lepelaars, waarvan 186 in het gebied van Achter de Zwartten.

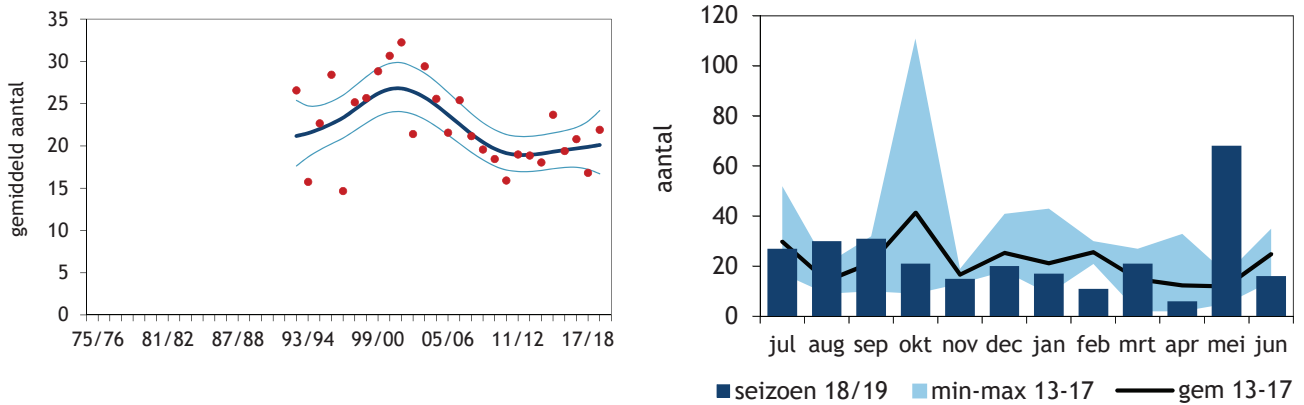

Figuur 23. Trend en seizoenspatroon van de Lepelaar in het Lauwersmeergebied.

BLAUWE REIGER *Ardea cinerea*

Hoewel de aantallen Blauwe Reigers in de herfst- en wintermaanden aan de lage kant waren, pakte het seizoensgemiddelde toch iets hoger uit dan de voorgaande seizoenen (figuur 24). Dat komt grotendeels op het conto van mei, toen een sterke seizoenspiek van 68 Blauwe Reigers werd vastgesteld (figuur 24). Aan de aantallen broedende Blauwe Reigers kan dat vermoedelijk niet gelegen hebben, want

met 12 broedparen op de Schuldinkplaat was de Blauwe Reigers juist schaarser dan in voorgaande broedseizoenen (gegevens Sovon, Romke Kleefstra). De meeste Blauwe Reigers hielden zich in mei op in het Oude Robbengat (32). Zowel op de lange als korte termijn is het aantal Blauwe Reigers in het Lauwersmeergebied stabiel, hetgeen voor de korte termijn ook overeen komt met de landelijke trend.

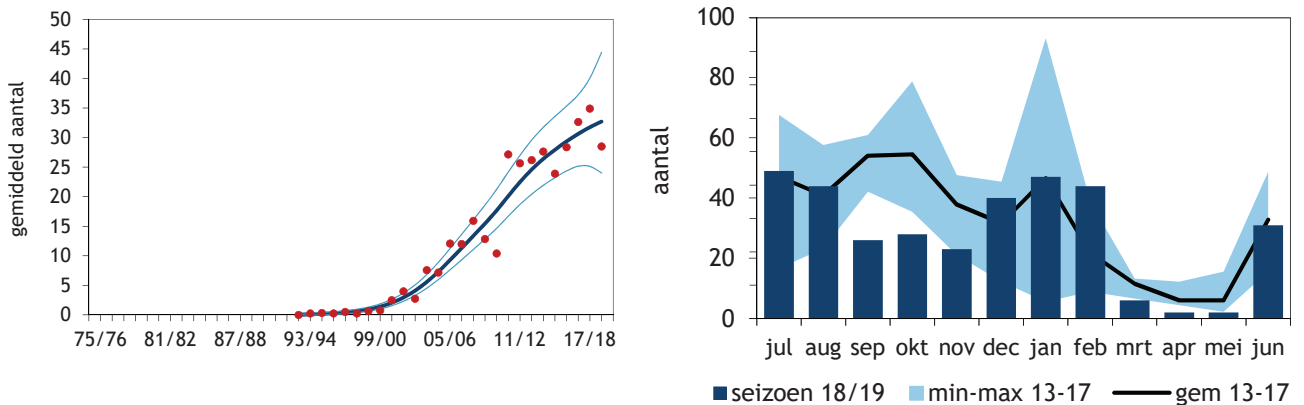

Figuur 24. Trend en seizoenspatroon van de Blauwe Reiger in het Lauwersmeergebied.

GROTE ZILVERREIGER *Ardea alba*

De toename van het aantal Grote Zilverreigers maakt op basis van de watervogeltellingen een kleine pas op de plaats (figuur 25). In feite liggen de aantallen van de afgelopen negen seizoenen redelijk in de zelfde orde van grootte. In de najaars- en voorjaarsmaanden waren de Grote Zilverreigers in vergelijking met de voorgaande vijf seizoenen mager vertegenwoordigd. In september-november ging het gemiddeld maar om 25 individuen, in maart-mei waren ze op één hand te tellen (figuur 25). De grootste aantallen waren aanwezig in de zomer- en wintermaanden. In juni-juli ging het om gemiddeld 41 Grote Zilverreigers per telling, in december-februari om gemiddeld 44. De seizoenspiek viel in juli en betrof 49 Grote Zilverreigers. Zoals o.a. in Kleefstra & de

Boer (2012) beschreven staat, zitten er 's nachts beduidend meer Grote Zilverreigers op slaappleatsen. In december werden door vrijwilligers verdeeld over de Kollumerwaard (Middelplaat) en een eilandje in het Dokkumer Grootdiep 144 Grote Zilverreigers op gemeenschappelijke slaappleatsen geteld. Die telling was daarmee onvolledig, omdat zich ook nog een slaappleat bevindt in de Ezumakeeg (ook de Schuldinkplaat werd bekeken op slaappleat in december 2018, maar leverde geen overnachtende Grote Zilverreigers op). In februari 2019 zaten er verdeeld over de slaappleatsen Ezumakeeg (65), Dokkumer Grootdiep (53) en Kollumerwaard (119) in totaal 237 Grote Zilverreigers.

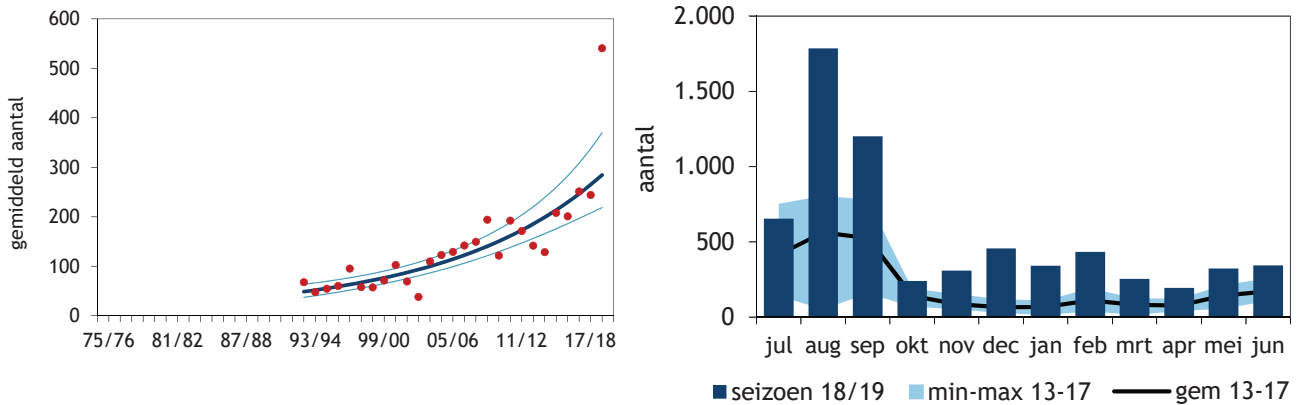

Figuur 25. Trend en seizoenspatroon van de Grote Zilverreiger in het Lauwersmeergebied.

AALSCHOLVER *Phalacrocorax carbo*

De Aalscholver liet op de lange en korte termijn al een toename zien, maar deed daar in het seizoen 2018/19 een schep bovenop (figuur 26). In alle maanden waren er beduidend meer Aalscholvers aanwezig dan gebruikelijk is. Met name in augustus en september werden grote aantallen vastgesteld. In

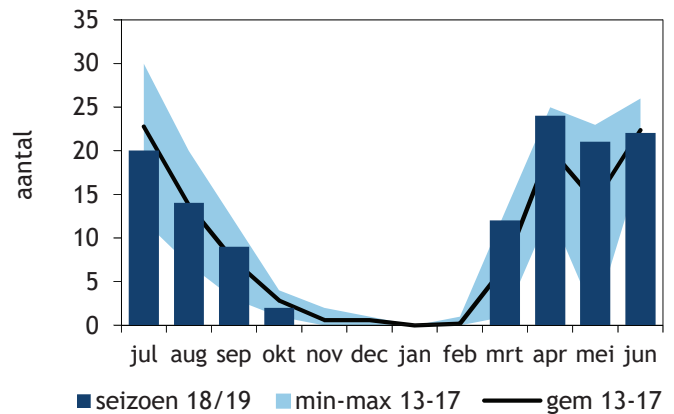
augustus ging het om 1784 Aalscholvers, waarvan de meeste op de golfbrekers voor de Pampusplaat (773) en in het Dokkumer Grootdiep (714). In september bedroeg het totale aantal 1201 Aalscholvers met opnieuw de meeste bij de Pampusplaat (760).

Figuur 26. Trend en seizoenspatroon van de Aalsolver in het Lauwersmeergebied.

BRUINE KIEKENDIEF *Circus aeruginosus*

Voor de Bruine Kiekendief is geen trend berekend, hoewel Beemster (2018) wel een licht afnemende trend berekent over de periode 2000–2017 op basis van de seizoensmaxima. In het seizoen 2017/18 pasten de maandelijkse aantallen redelijk binnen de marges van de voorgaande vijf seizoenen (figuur 27). April was de maand met de meeste Bruine Kiekendieven (24), waarvan de helft in de Kollumerwaard (Middelplaat) en op de Sennerplaat, niet geheel toevallig beide onbeweide gebiedsdelen waar de Bruine Kiekendief nog stand houdt als broedvogel. Als broedvogel neemt de Bruine Kiekendief steeds wat verder af, vooral als gevolg van verlies van geschikt broedhabitat op platen als Blikplaat, Zoutkamperplaat en Schildhoek, onder invloed van begrazing.

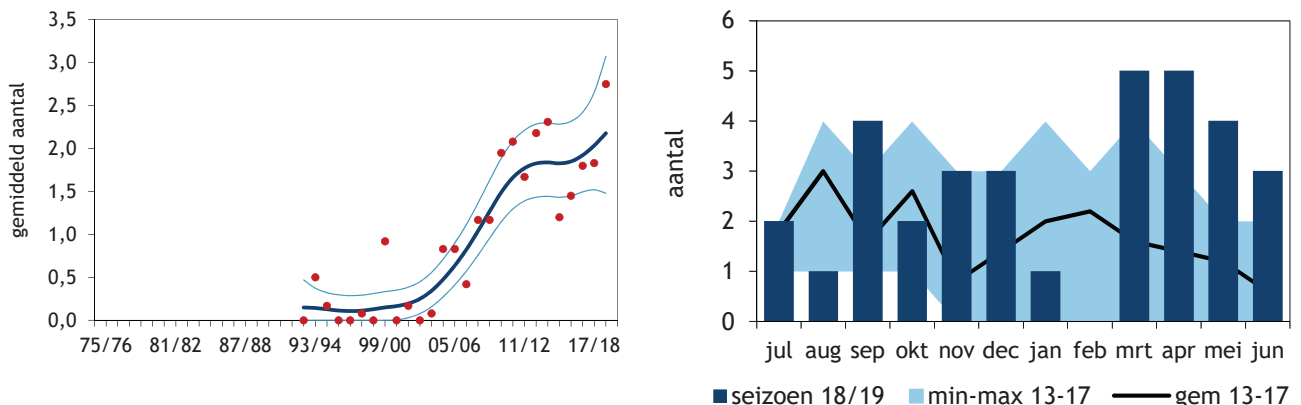

Figuur 27. Seizoenspatroon van de Bruine Kiekendief in het Lauwersmeergebied.

ZEEAREND *Haliaeetus albicilla*

Vanaf 2009 is het Lauwersmeer het territorium van de Zearend. In dat jaar begon een jong en onervaren paar met nestbouw, waarin in 2010 voor het eerst eieren werden gelegd. Aan die vestiging ging al een toename van Zearenden vooraf tijdens de watervogeltellingen en sinds de vestiging nam het aantal Zearenden tijdens watervogeltellingen verder toe. Dit heeft te maken met de aanwezigheid van de broedvogels, hun jongen en Zearenden van elders,

zeker nu het Nederlandse broedvogelbestand groeit (van Rijn *et al.* 2019). Opvallend zijn de grotere aantallen Zearenden in het voorjaar. Naast het broedpaar, waarvan overigens een nestel-/broedpoging al in maart gestaakt is (R. Kleefstra & P. de Boer), waren toen ook jonge arenden aanwezig. Dat zorgde er mede voor dat het seizoen 2018/19 het hoogste seizoensgemiddelde tot nu toe opleverde (figuur 28).

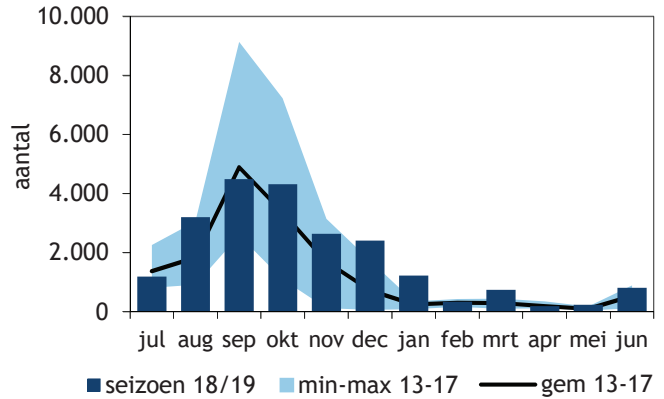
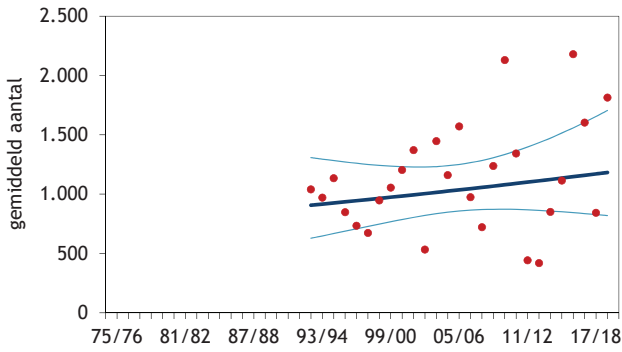

Figuur 28. Trend en seizoenspatroon van de Zearend in het Lauwersmeergebied.

MEERKOET *Fulica atra*

Op zowel lange als korte termijn is het aantal Meerkoeten, ondanks de nodige aantalsfluctuaties, stabiel (figuur 29). Het seizoen 2018/19 wijkt daar weinig van af, hoewel de aantallen in vrijwel alle maanden aan de hoge kant waren, wat resulteert in een van de drie hoogste seizoensgemiddelden tot nu toe. Zeker ten opzichte van de relatief kleine aantallen een seizoen eerder is dat opvallend. Zoals gebruikelijk de laatste jaren waren de meeste Meerkoeten

aanwezig in september (4491), ruim verspreid door het gebied, maar met de grootste concentratie bij de Bantswal (1662). Vroeger was de piek (in fontein-kruidvelden) in augustus, tegenwoordig op (driekhoeks)mosselen in september (N. Beemster). In oktober waren bijna evenveel Meerkoeten aanwezig (4317), maar toen concentreerde de soort zich vooral bij de Bantswal (3266).

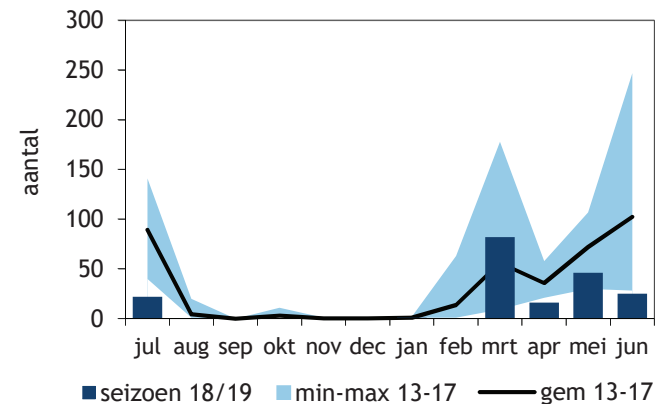
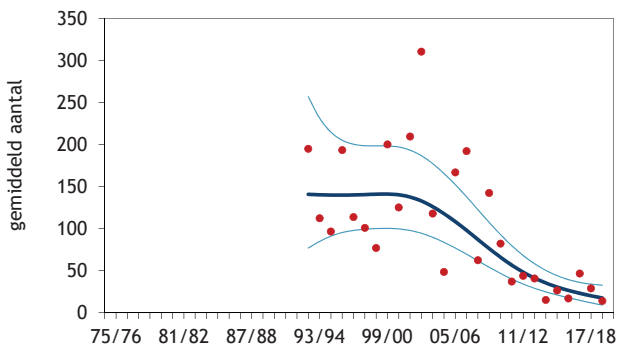

Figuur 29. Trend en seizoenspatroon van de Meerkoet in het Lauwersmeergebied.

SCHOLEKSTER *Haematopus ostralegus*

Op de lange termijn laat de Scholekster een sterke afname zien in het Lauwersmeergebied (tabel 5, figuur 29), die redelijk in de pas loopt met de afname van het aantal broedvogels. In 2018 werden nog slechts 41 paartjes Scholekster gekarteerd in de terreinen van Staatsbosbeheer in het Lauwersmeergebied (Kleefstra *et al.* 2019). Tijdens

de watervogeltellingen ontbrak het met name aan een zomerpiek, waardoor het seizoensgemiddelde zo'n beetje het laagste ooit was in het Lauwersmeer (figuur 30). Het grootste aantal werd in maart geteld en betrof 82, waarvan 37 in de Ezumakeeg en 22 in het Jaap Deensgat.

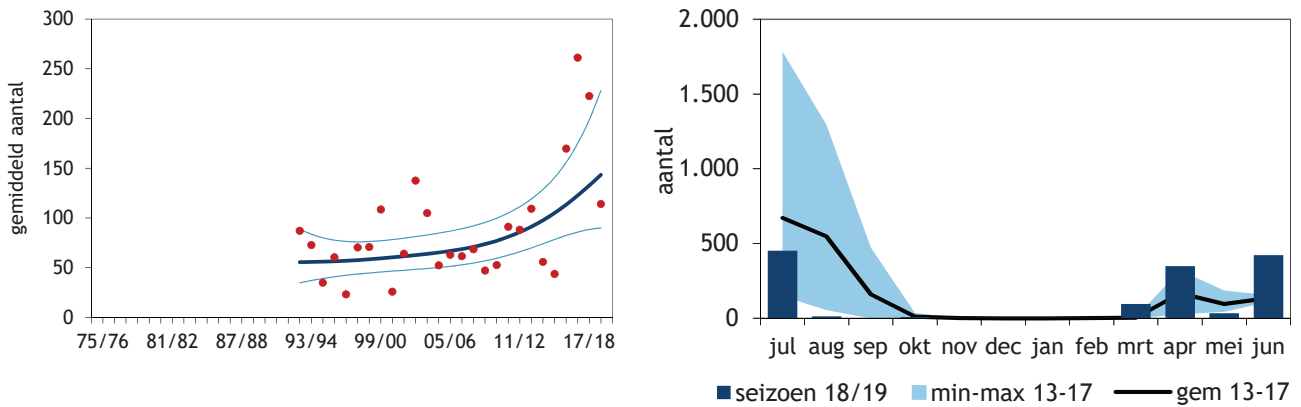

Figuur 30. Trend en seizoenspatroon van de Scholekster in het Lauwersmeergebied.

KLUUT *Recurvirostra avosetta*

Door de grotere zomeraantallen in de afgelopen seizoenen, neemt de Kluut in het Lauwersmeergebied verder toe. Het seizoen 2018/19 zorgt voor een pas op de plaats, met een seizoensgemiddelde dat overeenkomt met het langjarige beeld (figuur 31). Het

aantal in juli (451) viel tegen, in augustus ontbrak de soort zowaar bijna (12). In juni werden meer Kluten dan normaal geteld (421). Zowel in juli als juni zat de meerderheid van de Kluten in de Ezumakeeg.

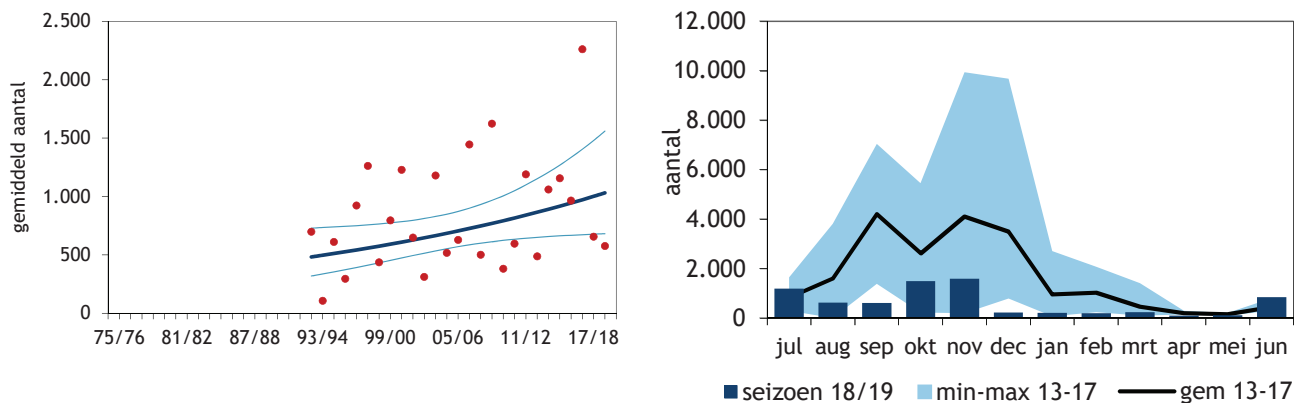

Figuur 31. Trend en seizoenspatroon van de Kluut in het Lauwersmeergebied.

KIEVIT *Vanellus vanellus*

Zowel op lange als korte termijn neemt het aantal Kieviten tijdens watervogeltellingen in het Lauwersmeer toe (figuur 32). De twee laatste seizoenen dragen echter weinig bij aan die toename.

Evenals een seizoen eerder pakten de aantallen Kieviten in 2018/19 in vrijwel alle maanden laag uit. De seizoenspiek in november bedroeg slechts 1588 individuen, waarvan 694 in de Ezumakeeg.

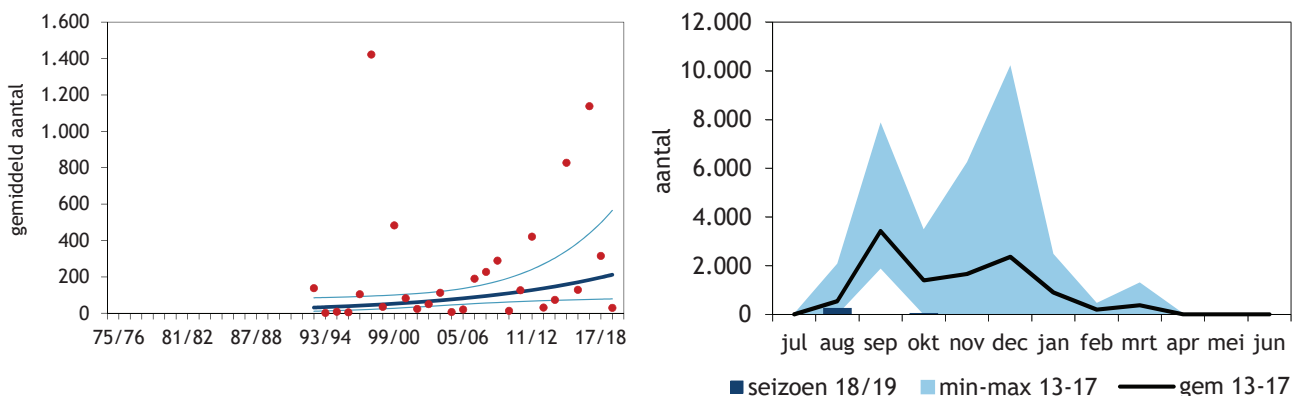

Figuur 32. Trend en seizoenspatroon van de Kievit in het Lauwersmeergebied.

GOUDPLEVIER *Pluvialis apricaria*

Evenals bij de Kievit is de trend van de Goudplevier op basis van de watervogeltellingen in het Lauwersmeergebied positief, hoewel het in de meeste jaren om toch kleine aantallen gaat. Dat laatste geldt zeker voor het seizoen 2018/19; een seizoen

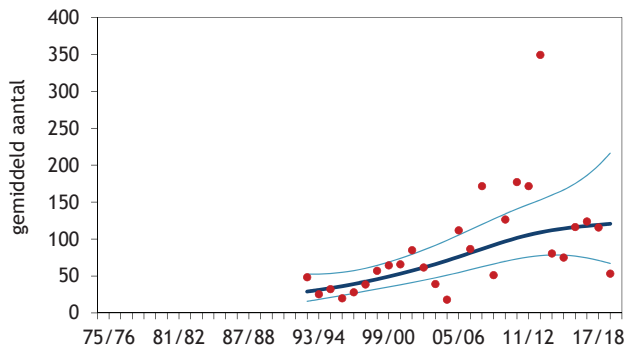
waarin amper een Goudplevier werd geteld in het Lauwersmeergebied. Tijdens de augustustelling waren er 274 aanwezig en dat was het wel zo'n beetje (figuur 33). Die Goudplevieren zaten zoals gebruikelijk bijna allemaal in de Ezumakeeg (255).

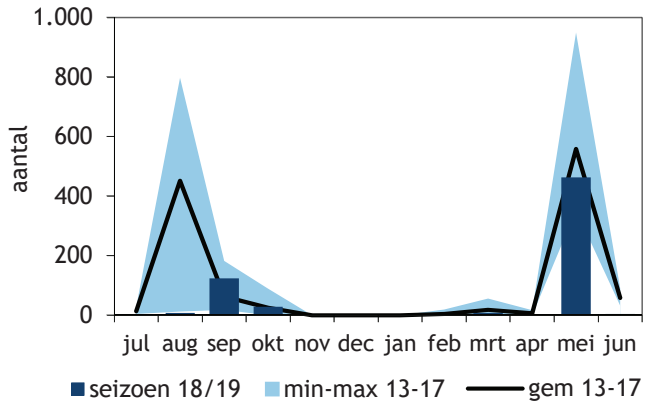
Figuur 33. Trend en seizoenspatroon van de Goudplevier in het Lauwersmeergebied.

BONTBEKPLEVIER *Charadrius hiaticula*

De trend van de Bontbekplevier in het Lauwersmeer is zowel op lange als korte termijn positief, overeenkomend met de landelijk trend, maar de laatste jaren lijkt de toename in het Lauwersmeer te stabiliseren (figuur 34). Het seizoen 2018/19 draagt daar zeker aan bij, want de ‘bontbekjes’ waren relatief schaars.

Vooraf het uitblijven van de zomerpiek in augustus is daar debet aan (figuur 34). In mei lagen de aantallen redelijk op niveau en kwam het totaal op 463 Bontbekplevieren. Daarvan zaten er 191 in de Ezumakeeg en 140 in Achter de Zwartten.

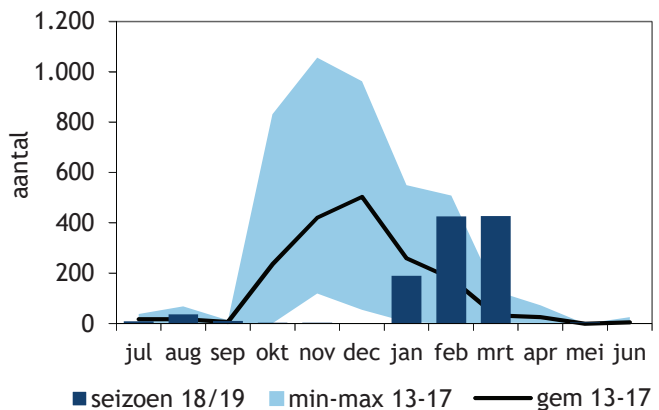
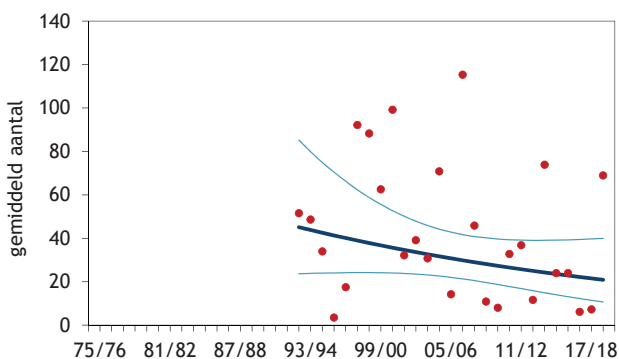

Figuur 34. Trend en seizoenspatroon van de Bontbekplevier in het Lauwersmeergebied.

WULP *Numenius arquata*

Op de lange termijn is de trend van de Wulp in het Lauwersmeergebied onzeker, maar de korte termijn-trend indiceert een afname (figuur 35). De soort is er relatief schaars, zo ook op slaappleaatsen, waar Wulpen alleen met hoog tij lijken te verschijnen (Kleefstra *et al.* 2019). In herfst en winter was de

Wulp in het seizoen 2018/19 een opvallende afwezige, de aantallen piekten in het vroege voorjaar met 425 en 427 in respectievelijk februari en maart (figuur 35). In februari verbleven de meeste in de Bantpolder (247), in maart in de Ezumakeeg (282).

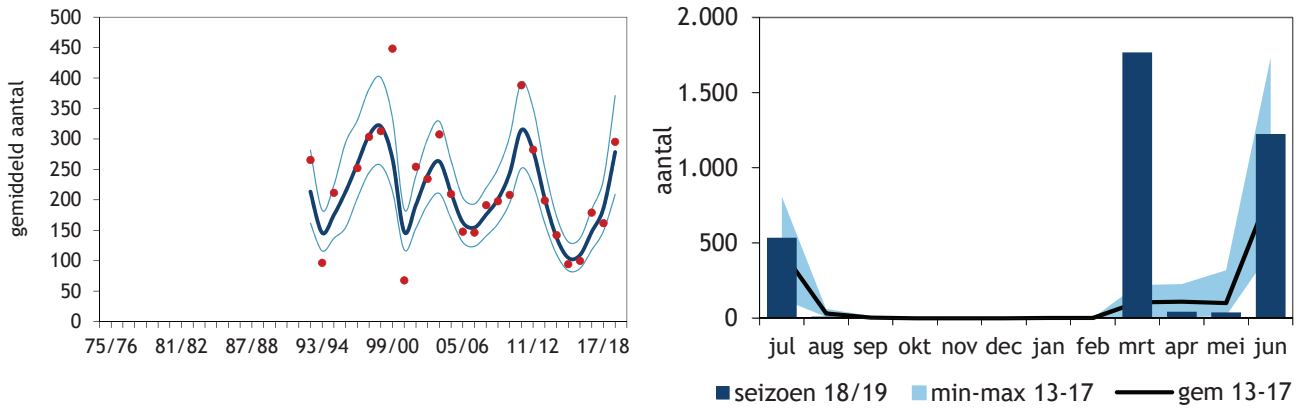

Figuur 35. Trend en seizoenspatroon van de Wulp in het Lauwersmeergebied.

GRUTTO *Limosa limosa limosa*

Dat de trend van de Grutto in het Lauwersmeergebied in figuur 36 een fluctuerende is, is een understatement, maar over de lange termijn bekeken is die stabiel. Het seizoen 2018/19 was een van de seizoenen die de trend doet pieken. De aantallen Grutto's in maart en juni waren aan de hoge kant (figuur 36). In maart ging het om 1765 Grutto's, die voorafgaand aan het broedseizoen in

het Lauwersmeer verbleven en er o.a. gebruik maken van de slaappleaatsen, zoals de Ezumakeeg. Het aantal van 1224 in juni is een veeg teken, want die Grutto's horen daar op dat moment niet te zijn en hebben dan vermoedelijk al een mislukt broedseizoen achter de rug. Opnieuw was het de Ezumakeeg waar het gros (1190) zat.

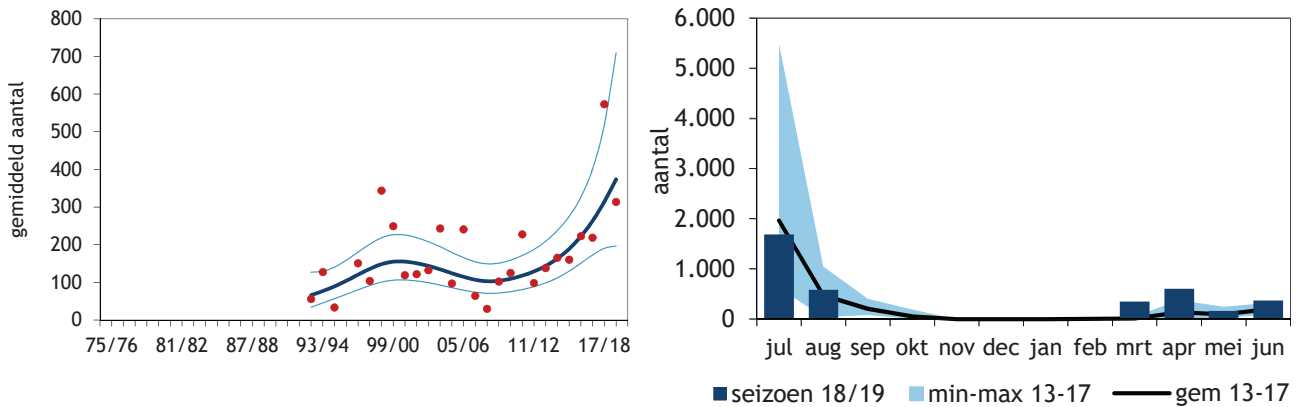

Figuur 36. Trend en seizoenspatroon van de Grutto in het Lauwersmeergebied.

KEMPHAAN *Philomachus pugnax*

Terwijl het aantal doortrekkende Kemphanen in Nederland kelderde in de afgelopen twintig jaar (op basis van slaapplaatsdata), is de trend in het Lauwersmeer zowaar positief (figuur 37). Dit is echter op basis van de watervogeltellingen overdag; slaapplaatsstellingen in het gebied zouden zomaar

iets anders kunnen uitwijzen. Het seizoensmaximum werd vastgesteld in juli en bedroeg een kleine 1700 Kemphanen, waarvan 1580 in de Ezumakeeg. Het aantal blijft iets achter bij het juligemiddelde in de afgelopen vijf seizoenen.

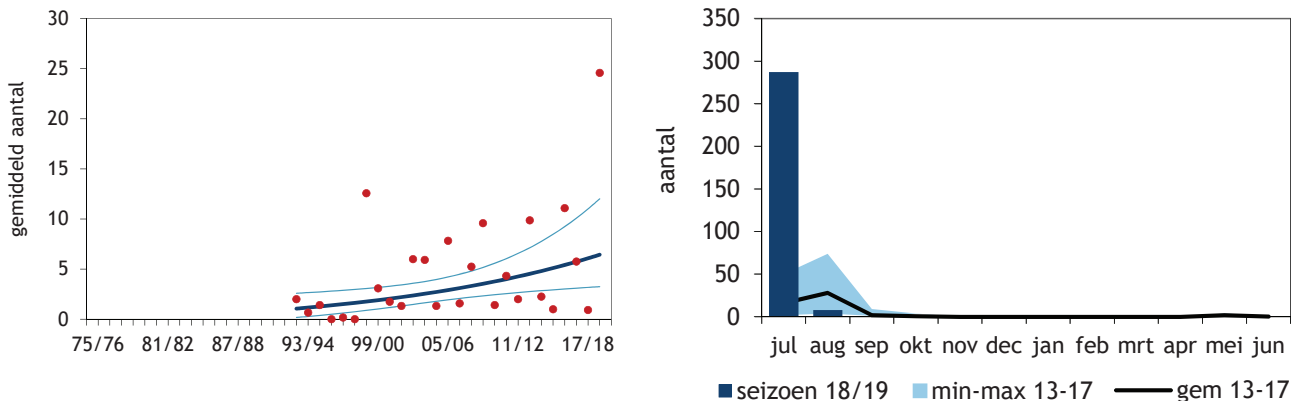

Figuur 37. Trend en seizoenspatroon van de Kemphaan in het Lauwersmeergebied.

KROMBEKSTRANDLOPER *Calidris ferruginea*

Het aantal Krombekstrandlopers lag in het seizoen 2018/19 beduidend hoger door een sterke doortrekkpiek in juli. Toen werden er 287 'krombekken' geteld (figuur 38), waarvan 275 in de Ezumakeeg.

Op de lange termijn is de soort toegenomen in het Lauwersmeergebied (figuur 38), waarbij mogelijk de aanleg van de Ezumakeeg een rol speelt.

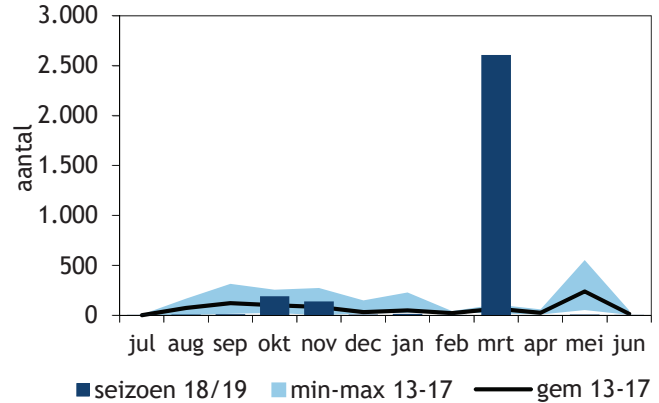
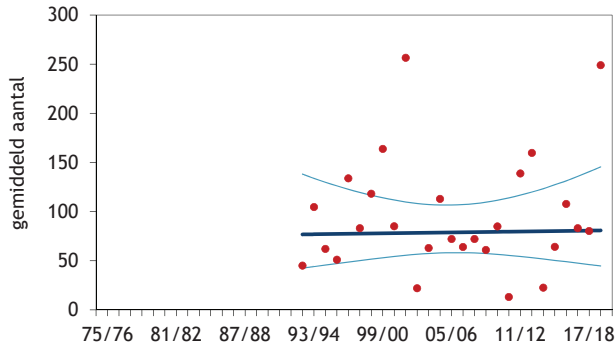

Figuur 38. Trend en seizoenspatroon van de Krombekstrandloper in het Lauwersmeergebied.

BONTE STRANDLOPER *Calidris alpina*

Hele grote aantallen Bonte Strandlopers komen in het Lauwersmeergebied niet voor. Doorgaans gaat het om enkele honderden vogels die tijdens hoog water het gebied als hoogwatervluchtplaats kunnen gebruiken en dan meestal op slijkige stukken lopen te foerageren. De enorme uitschieter die het seizoen

2018/19 vormt in de langjarige trend (figuur 39) komt volledig op het conto van de maarttelling. Er werden toen ruim 2600 Bonte Strandlopers geteld. Zoals gebruikelijk zaten die op een handjevol na in het gebied van Achter de Zwartten, wat dient als hoogwatervluchtplaats tijdens vloed in de Waddenzee.

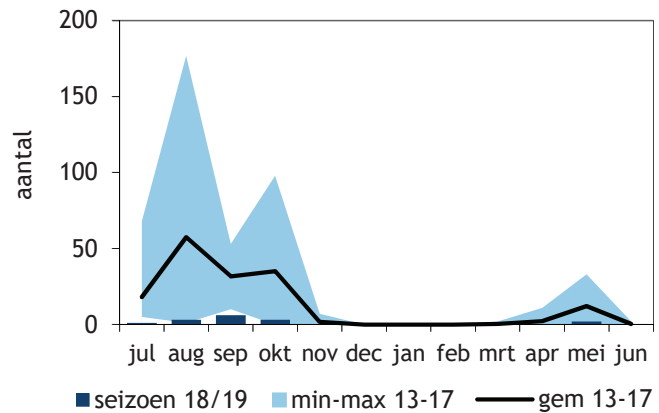
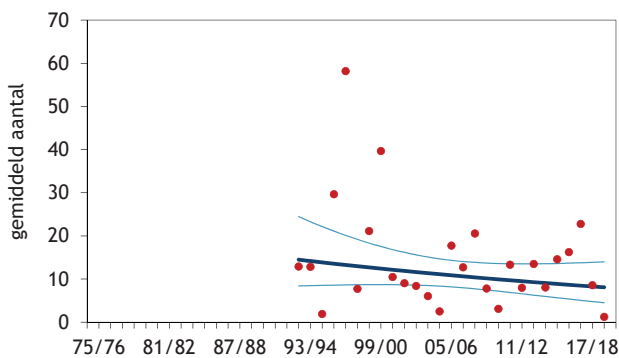

Figuur 39. Trend en seizoenspatroon van de Bonte Strandloper in het Lauwersmeergebied.

KLEINE STRANDLOPER *Calidris minuta*

Het aantal Kleine Strandlopers kan sterk fluctueren in het Lauwersmeergebied (figuur 40), waarbij er doorgaans sprake is van een zomerpiek in augustus.

In het seizoen 2018/19 was hier geenszins sprake van. Er werden slechts enkele individuen geteld.

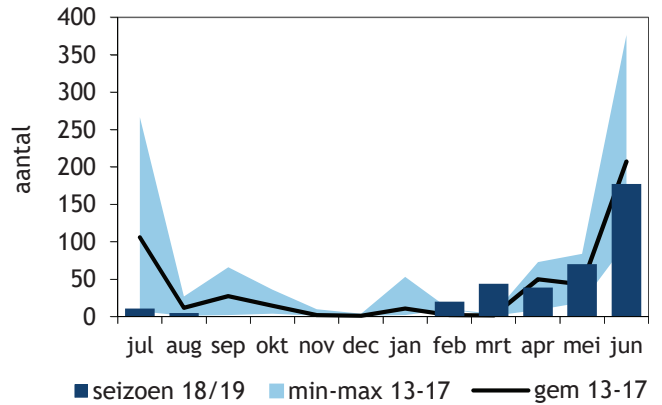
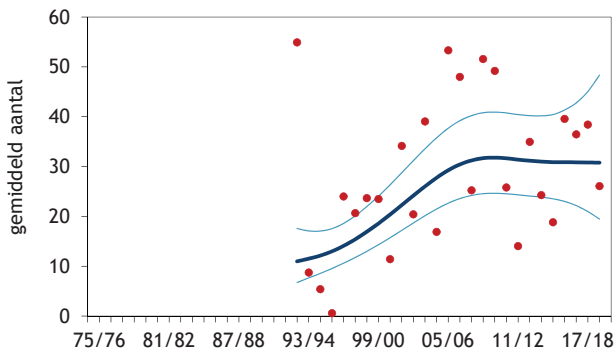

Figuur 40. Trend en seizoenspatroon van de Kleine Strandloper in het Lauwersmeergebied.

TURELUUR *Tringa totanus*

In de meeste maanden pakten de aantallen Tureluurs in het Lauwersmeergebied wat lager uit dan gemiddeld. Dat gold zeker voor de (na)zomermaanden in 2018 en in zekere mate ook voor juni 2019 (figuur 41). Zoals gebruikelijk piekte de Tureluur

wel in juni met 177 individuen, waarvan 163 in de Ezumakeeg. Op de lange termijn neemt het aantal Tureluurs in het Lauwersmeer toe (figuur 41), wat haaks staat op de landelijke trend (tabel 5).

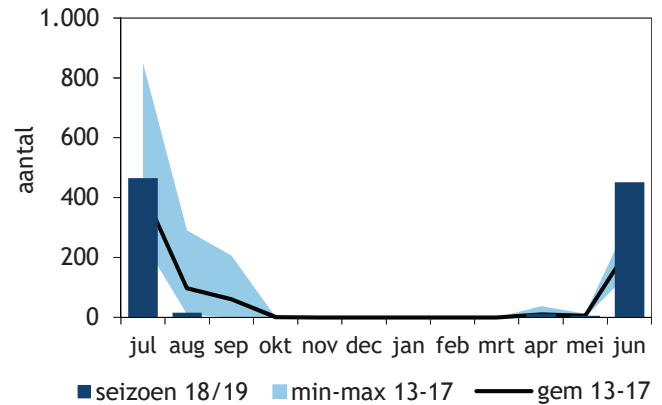
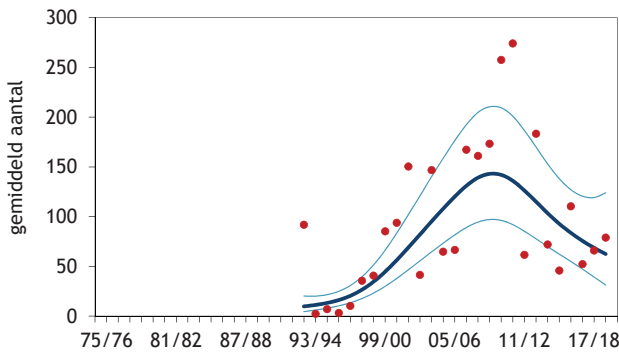

Figuur 41. Trend en seizoenspatroon van de Tureluur in het Lauwersmeergebied.

ZWARTE RUITER *Tringa erythropus*

Op de lange termijn is de Zwarte Ruiters sterk toegenomen in het Lauwersmeergebied (figuur 42), maar over de laatste twaalf jaar begint de trend steeds meer op een afname te lijken. De zomeraantallen waren in het seizoen 2018/19 echter redelijk op niveau met 465 in juli 2018 en 451 in juni 2019. In juli

zat de overgrote meerderheid in Achter de Zwartten (375), in juni was dat de Ezumakeeg (393). In augustus, doorgaans ook een maand waarin nog redelijke aantallen Zwarte Ruiters gezien kunnen worden, ontbrak de soort nagenoeg.

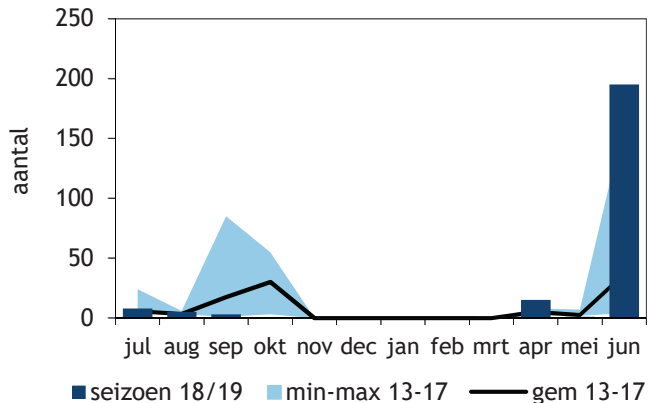
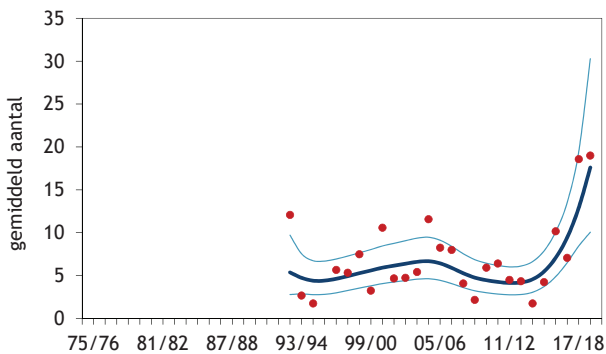

Figuur 42. Trend en seizoenspatroon van de Zwarte Ruiters in het Lauwersmeergebied.

GROENPOOTRUITER *Tringa nebularia*

De aantallen Groenpootruiters tijdens de watervogeltellingen in het Lauwersmeer zijn op zowel lange als korte termijn stabiel. De laatste vier seizoenen lijkt de soort wat toe te nemen (figuur 43). Evenals

in het seizoen 2017/18 was met name juni goed voor grote aantallen. Er werden 195 Groenpootruiters geteld, die alle op 2 na in Achter de Zwartten zaten.

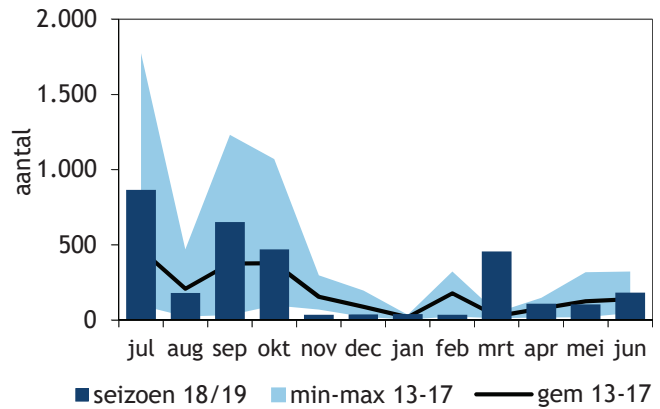
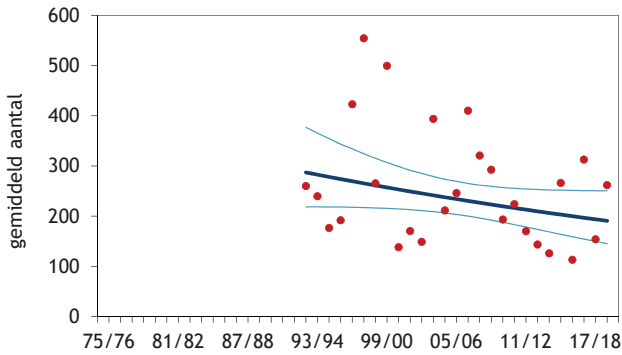

Figuur 43. Trend en seizoenspatroon van de Groenpootruiter in het Lauwersmeergebied.

KOKMEEUW *Chroicocephalus ridibundus*

Met bovengemiddelde aantallen Kokmeeuwen in de maanden juli, september en oktober behoort het seizoen 2018/19 tot de betere seizoenen van de afgelopen tien jaar (figuur 44). In juli ging het om 865 Kokmeeuwen, waarvan ruim 300 in het Jaap

Deensgat. Zowel op lange als korte termijn is het aantal Kokmeeuwen tijdens de watervogeltellingen in het Lauwersmeer redelijk stabiel, wat overeenkomt met het landelijke beeld.

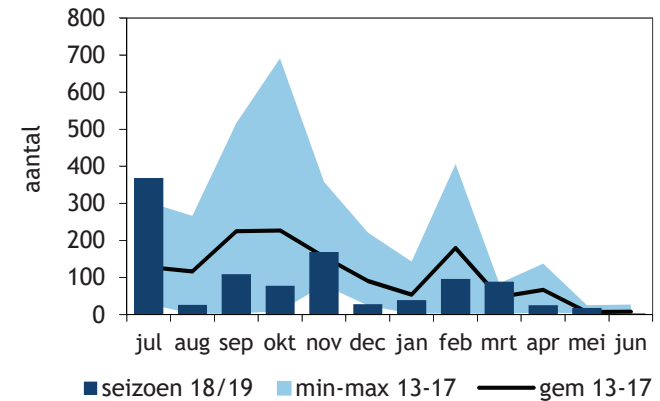
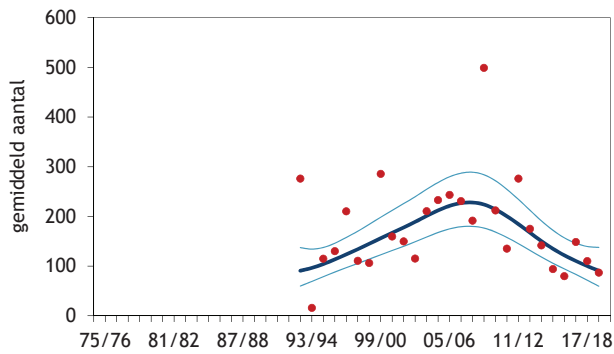

Figuur 44. Trend en seizoenspatroon van de Kokmeeuw in het Lauwersmeergebied.

STORMMEEUW *Larus canus*

Over de afgelopen tien seizoenen berekend neemt de Stormmeeuw af in het Lauwersmeergebied (figuur 44). De resultaten van het seizoen 2018/19 passen in dat plaatje. Het lage seizoensgemiddelde hangt

voor samen met de kleine aantallen in het najaar (figuur 45). Alleen in juli waren er redelijke aantallen Stormmeeuwen aanwezig. Het ging toen om 368 individuen, waarvan de helft in Achter de Zwartten.

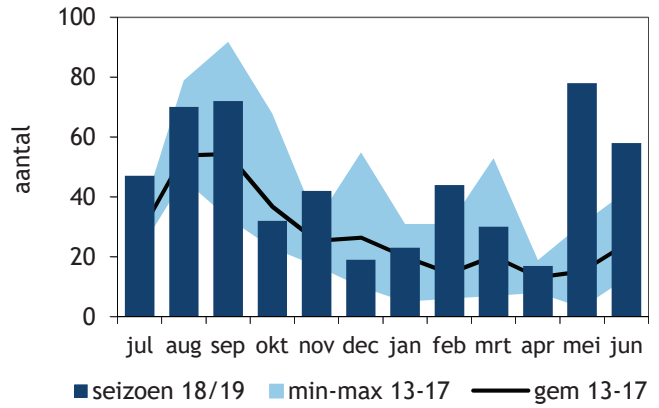
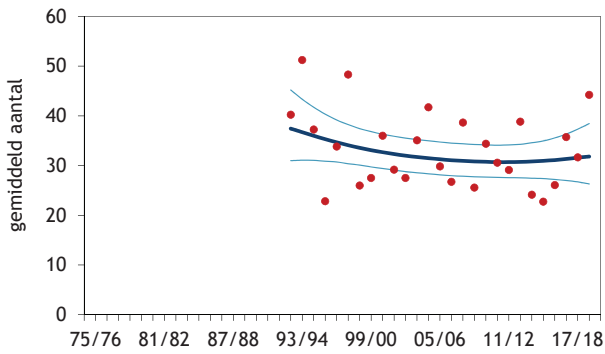

Figuur 45. Trend en seizoenspatroon van de Stormmeeuw in het Lauwersmeergebied.

GROTE MANTELMEEUW *Larus marinus*

Al sinds het startjaar 1992 is het aantal Grote Mantelmeeuwen tijdens de watervogeltellingen stabiel (figuur 46). Uit die bijna dertigjarige periode behoort het seizoen 2018/19 tot een van de drie beste jaren. In de meeste maanden lagen de aantallen

boven de vijfjarige maandgemiddelden (figuur 46). Dat geldt niet alleen voor de zomermaanden, maar vooral voor de voorjaarsmaanden. De seizoenspiek viel in mei, met 78 Grote Mantelmeeuwen.

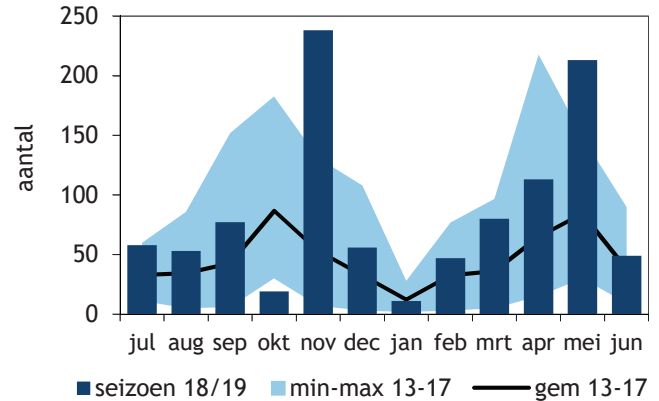
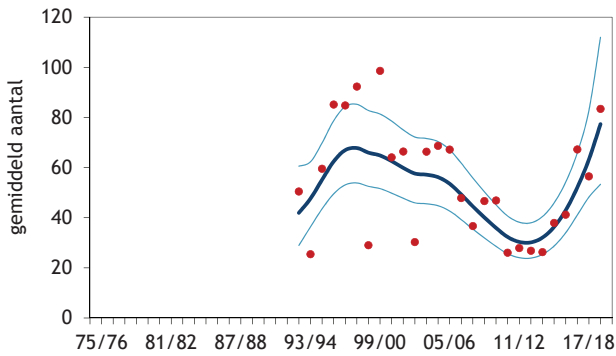

Figuur 46. Trend en seizoenspatroon van de Grote Mantelmeeuw in het Lauwersmeergebied.

ZILVERMEEUW *Larus argentatus*

Vanaf eind jaren negentig werden tijdens de watervogeltellingen steeds minder Zilvermeeuwen geteld, maar de laatste drie seizoenen laten een ander beeld zien (figuur 47). Ook in het seizoen 2018/19 lagen de maandelijkse aantallen alle boven de vijfjarige

maandgemiddelden, waarbij november en mei eruit springen. Er werden toen respectievelijk 238 en 213 Zilvermeeuwen geteld. In beide maanden hielden de meeste Zilvermeeuwen zich op bij de Bantswal (224 resp. 150).

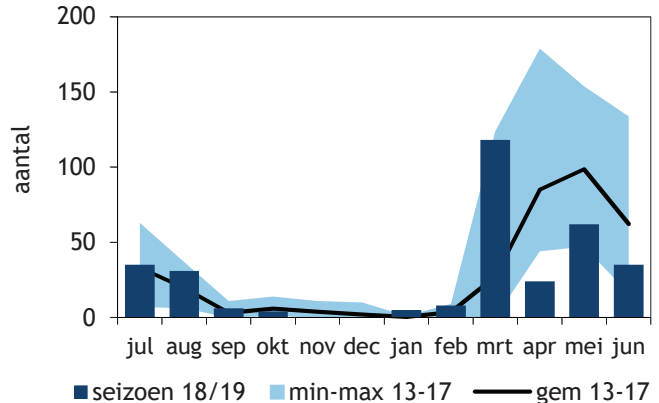
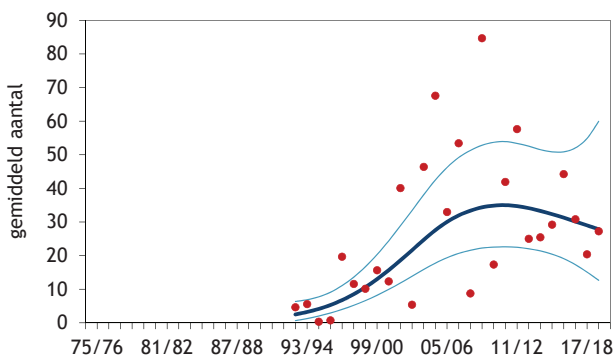

Figuur 47. Trend en seizoenspatroon van de Zilvermeeuw in het Lauwersmeergebied.

KLEINE MANTELMEEUW *Larus fuscus*

Sinds het startjaar 1992 zijn Kleine mantelmeeuwen talrijker geworden tijdens de watervogeltellingen in het Lauwersmeergebied (figuur 48). De laatste jaren is de trend door sterk schommelende aantallen onzeker. Het seizoen 2018/19 draagt daar aan bij, vooral

door de tegenvallende aantallen in de voorjaarsmaanden (figuur 48). Alleen in maart werden redelijk wat Kleine Mantelmeeuwen geteld. Het ging toen om 118 individuen, waarvan de helft liep te foerageren in het begrazingsgebied van de Kollumerwaard.

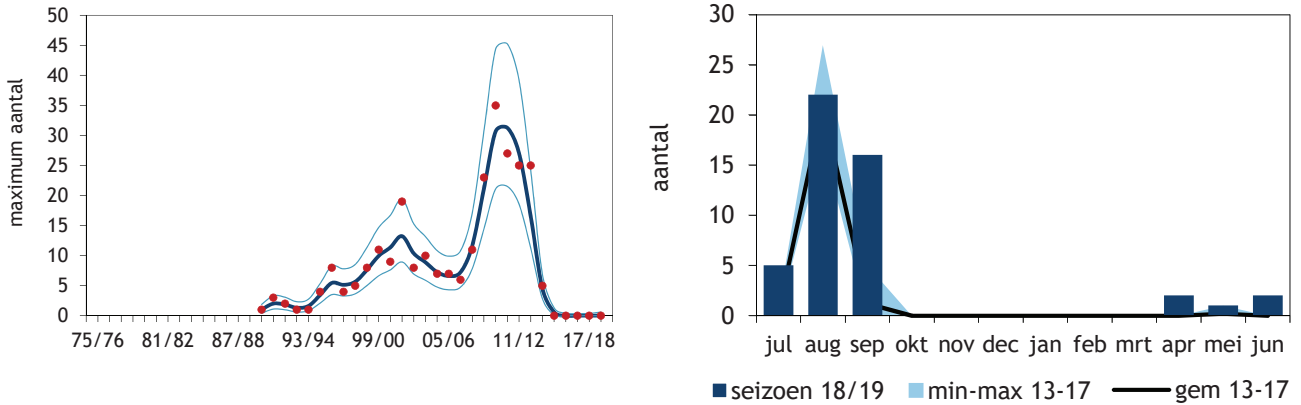

Figuur 48. Trend en seizoenspatroon van de Kleine Mantelmeeuw in het Lauwersmeergebied.

REUZENSTERN *Sterna caspia*

De trend van de Reuzenster tijdens slaapplaatstellingen is sterk gekelderd (fig 49). Reuzensters verkiezen de laatste jaren het wad bij Paesens boven het Lauwersmeer als slaapplaats. Tijdens de watervogeltelling was de Reuzenster relatief talrijk.

In de maanden dat de soort aanwezig is zijn meer Reuzensters geteld dan gemiddeld in de voorgaande vijf seizoenen (figuur 49). Het seizoensmaximum is zoals gebruikelijk in augustus vastgesteld en bedroeg 22 Reuzensters.

Figuur 49. Trend (op basis van slaapplaatstellingen) en seizoenspatroon (op basis van watervogeltellingen) van de Reuzenster in het Lauwersmeergebied.

6. Literatuur

- BEEMSTER N. 2018. Muizenetende roofvogels in relatie tot muizenaanbod. Pp 55-72. *In*: KLEEFSTRA R., BAKKER R., BEEMSTER N., BIJKERK W., DE BOER P., BUIJS R., ENS B., KAMPICHLER C. & STAHL J. 2018. Monitoring effecten van bodemdaling op vegetatie, vogels en muizen in het Lauwersmeer in 2017. Sovon-rapport 2018/15 / A&W-rapport 2466. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen / Altenburg & Wymenga, Feanwâlden / Buijs Eco Consult, Oud-Vossemeer.
- BEEMSTER N. & BIJKERK W. 2005. Natuurwaarden in het Lauwersmeergebied en mogelijke effecten van bodemdaling door gaswinning. A&W-rapport 703. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv, Veenwouden.
- HORNMAN M., HUSTINGS F., KOFFIJBERG K. & KLAASSEN O. 2012. Handleiding Sovon Watervogel- en slaaplaatstellingen. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- HORNMAN M., HUSTINDS F., KOFFIJBERG K., VAN WINDEN E., VAN ELS P., VAN KLEUNEN A., SOVON GANZEN- EN ZWANENWERK GROEP & SOLDAAT L. 2019. Watervogels in Nederland in 2016/2017. Sovon rapport 2019/01, RWS-rapport BM 19.01. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- KLEEFSTRA R., BEEMSTER N., KLOOSTERHUIS J. & VAN WINDEN E. 2018. Watervogels in het Lauwersmeer in 2017/2018. Sovon-rapport 2018/83. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- KLEEFSTRA R., BEEMSTER N., BIJKERK W., BAKKER R., BEKKEMA M., BUIJS R., DE BOER P., ENS B., KAMPICHLER C. & STAHL J. 2019. Analyse van effecten van bodemdaling op vegetatie en vogels in het Lauwersmeer in 2018. Sovon-rapport 2019/24 & A&W-rapport 2552. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen / Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv., Feanwâlden.
- KLEEFSTRA R. & DE BOER P. 2012. Watervogels in het Lauwersmeer in 2011/2012. Sovon-rapport 2012/40. Sovon, Nijmegen.
- NIENHUIS J., NIENHUIS-POEL J. & VOLTEN P. 2011. Aantalsontwikkeling van Grote Canadese Ganzen in Noord-Nederland. *De Grauwe Gors* 39: 112-119.
- VAN RIJN S., VAN DEN BERG A., DE BOER P., DEKKER J., DEUZEMAN S., VAN STRAALEN D. & KLEEFSTRA R. 2019. Broedende Zeearenden in Nederland in 2006-2018. *Limosa* 92: 3-15.
- VISSER H. 2004. Estimation and detection of flexible trends. *Atmospheric Environment* 38: 4135-4145.
- WETLANDS INTERNATIONAL 2015. Waterbird Population Estimates. *Conservation status Review* 6. wpe.wetlands.org (geraadpleegd 11 november 2015).

Bijlage

Bijlage 1. Aantallen per soort per maand

Aantallen per soort per maand in het gehele telgebied van de telgroep Lauwersmeer in het seizoen 2018/19.

Nederlandse naam	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei	jun
Rotgans	0	0	0	139	16	22	0	338	27	282	540	0
Roodhalsgans	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Grote Canadese Gans	70	2	0	0	0	0	0	0	0	0	13	70
Brandgans	9	2.777	2.329	9.797	27.318	26.581	21.794	20.911	39.619	43.805	15.675	537
Kleine Canadese Gans	0	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Grauwe Gans	3.844	6.891	2.641	3.179	2.612	3.474	662	1.437	733	625	3.884	6.681
Soepgans	2	10	1	0	22	5	23	17	17	1	2	1
Kleine Rietgans	0	0	0	60	0	0	0	0	0	0	0	0
Toendrarietgans	0	0	0	47	1	0	0	350	0	0	0	0
Kolgans	0	0	0	685	749	165	355	170	0	0	0	0
Zwarte Zwaan	2	0	2	1	2	0	0	0	0	0	2	1
Knobbelzwaan	1.161	1.053	386	176	89	64	50	62	48	108	662	1.214
Kleine Zwaan	0	0	0	7	122	158	186	9	0	0	0	0
Wilde Zwaan	0	0	0	0	137	509	75	22	0	0	0	0
Nijlgans	88	115	74	13	11	3	13	4	26	8	18	8
Bergeend	93	49	469	504	448	255	498	84	842	769	1.027	232
Casarca	26	114	14	0	0	0	0	179	0	0	0	0
Zomertaling	2	0	0	0	0	0	0	0	4	3	2	0
Slobeend	46	416	654	185	163	233	65	53	1.127	1.863	230	807
Krakeend	2.000	1.281	618	395	199	153	72	150	262	393	627	4.201
Smient	3	82	673	1.733	634	829	548	330	350	144	16	50
Wilde Eend	2.006	1.109	750	1.150	591	651	1.226	866	494	182	591	1.530
Soepeend	1	7	0	18	0	7	12	15	9	3	6	9
Pijlstaart	0	7	626	1.024	327	505	1.015	528	436	59	6	9
Wintertaling	125	2.527	1.701	906	3.044	604	344	125	2.198	408	21	196
Tafeleend	7	19	57	44	39	121	18	45	21	28	19	15
Kuifeend	838	1.518	2.457	3.460	2.834	5.960	2.408	4.355	2.027	484	129	404
Topper	0	0	0	1	0	1	0	1	6	0	0	0
Eider	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Zwarte Zee-eend	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0
Buffelkopeend	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Brilduiker	58	44	28	19	84	153	87	339	208	0	0	61
Nonnetje	0	0	0	0	0	9	43	40	0	0	0	0
Grote Zaagbek	0	0	0	0	0	48	41	50	7	0	1	0
Middelste Zaagbek	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0
Fazant	0	0	0	0	6	7	0	1	0	0	1	0
Roodkeelduiker	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dodaars	1	0	2	67	43	38	24	35	7	2	1	1
Roodhalsfuut	0	0	0	0	6	3	0	0	0	0	0	0
Fuut	98	140	114	89	85	114	52	68	163	65	107	100
Kuifduiker	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Geoorde Fuut	2	0	0	1	0	0	0	0	0	2	0	1
Zwarte Ibis	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Lepelaar	173	215	121	3	0	0	1	0	2	1	11	43
Roerdomp	0	0	1	0	1	0	0	0	0	1	3	2
Blauwe Reiger	30	36	36	23	22	26	18	15	24	12	69	16

Nederlandse naam	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei	jun
Grote Zilverreiger	49	44	27	29	26	43	47	44	14	2	2	31
Kleine Zilverreiger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	5
Aalscholver	654	1.786	1.202	239	310	456	344	436	255	194	326	343
Visarend	0	0	1	1	0	0	0	0	0	3	0	0
Wespendief	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Sperwer	0	0	0	3	5	3	1	2	0	5	0	0
Havik	1	0	1	5	1	0	1	2	3	1	2	0
Bruine Kiekendief	28	17	9	2	0	0	0	0	12	30	24	31
Blauwe Kiekendief	0	0	0	3	5	5	8	9	3	2	0	0
Grauwe Kiekendief	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Zeearend	2	1	4	2	3	3	1	0	5	5	4	3
Ruigpootbuizerd	0	0	0	0	5	3	1	2	3	0	0	0
Buizerd	14	34	24	26	62	30	17	26	15	4	10	12
Waterral	1	2	6	13	10	10	4	0	0	2	0	3
Porseleinhoen	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Waterhoen	0	2	0	4	1	2	1	4	0	0	1	0
Meerkoet	1.203	3.200	4.494	4.336	2.637	2.405	1.229	338	757	202	261	816
Scholekster	24	0	0	0	0	0	1	0	89	16	51	26
Steltkluut	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	4
Kluut	451	12	0	8	0	0	0	0	96	349	33	421
Kievit	1.277	720	819	2.206	2.798	234	218	194	283	103	130	853
Goudplevier	1	274	51	251	1.484	0	55	0	0	0	0	1
Zilverplevier	0	0	0	0	0	0	0	0	35	0	1	0
Bontbekplevier	3	8	123	28	0	0	0	0	7	3	463	4
Kleine Plevier	6	0	0	0	0	0	0	0	0	24	1	1
Regenwulp	0	4	0	0	0	0	0	0	0	2	24	0
Wulp	9	36	11	3	3	2	190	425	427	2	5	2
Rosse Grutto	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	21	0
Grutto	535	10	3	0	2	0	0	0	1.765	42	38	1.224
Steenloper	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12	0
Kanoet	1	0	0	0	0	0	6	0	0	0	0	0
Kemphaan	1.689	582	1	0	0	0	0	2	351	606	165	370
Krombekstrandloper	287	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Temmincks Strandloper	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0
Bonte Strandloper	1	7	11	193	140	7	14	2	2.604	0	8	2
Kleine Strandloper	1	3	6	3	0	0	0	0	0	0	2	0
Houtsnip	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Watersnip	5	44	21	110	37	13	0	2	4	3	0	0
Grauwe Franjepoot	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Oeverloper	9	7	2	0	0	0	0	0	0	10	3	0
Witgat	1	9	5	1	0	0	0	0	0	1	0	2
Tureluur	11	8	0	0	0	0	0	20	44	39	71	177
Poelruiter	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bosruiter	6	8	4	0	0	0	0	0	0	2	0	0
Zwarte Ruiter	465	16	0	0	0	0	0	0	0	12	5	451
Groenpootruiter	8	7	3	0	0	0	0	0	1	15	1	196
Kokmeeuw	1.089	302	655	1.156	198	46	41	106	491	109	104	183
Dwergmeeuw	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0
Stormmeeuw	368	347	134	108	169	30	39	109	169	33	47	3
Grote Mantelmeeuw	47	70	72	32	42	19	23	44	30	17	78	58
Zilvermeeuw	80	54	77	19	238	56	11	50	102	113	213	49
Kleine Mantelmeeuw	35	41	6	4	0	0	5	8	145	29	87	36
Reuzenstern	5	22	16	0	0	0	0	0	0	2	1	2

Nederlandse naam	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei	jun
Grote Stern	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Visdief	118	64	4	0	0	0	0	0	0	24	38	30
Zwarte Stern	2	1	1	0	0	0	0	0	0	2	0	0
Holenduif	43	42	0	2	6	1	0	0	0	6	12	4
Houtduif	13	91	8	3	0	2	0	1	8	19	12	9
Koekoek	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	24	12
Gierzwaluw	60	0	0	0	0	0	0	0	0	0	46	62
IJsvogel	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Grote Bonte Specht	1	2	0	3	1	1	2	2	1	1	3	0
Torenvalk	19	10	6	7	12	4	4	7	6	10	7	5
Roodpootvalk	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Smelleken	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Slechtvalk	0	0	3	6	4	0	1	4	0	2	0	0
Grauwe Klauwier	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Wielewaal	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	2
Gaai	0	0	0	6	2	4	5	0	0	4	0	0
Ekster	0	0	0	3	4	2	1	1	6	1	2	1
Kauw	0	31	162	35	10	38	23	54	147	10	73	26
Roek	0	50	20	40	0	0	0	0	20	2	10	0
Zwarte Kraai	49	129	40	53	25	76	108	75	58	54	68	20
Bonte Kraai	0	0	0	2	0	0	2	0	0	0	0	0
Raaf	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pimpelmees	0	1	0	5	7	19	8	4	3	0	1	1
Koolmees	8	5	2	3	4	23	8	17	10	6	5	4
Baardman	13	2	10	24	13	4	1	0	3	2	12	4
Veldleeuwerik	9	4	0	13	20	0	0	30	17	32	48	53
Strandleeuwerik	0	0	0	0	4	0	0	15	0	0	0	0
Oeverzwaluw	112	93	0	0	0	0	0	0	0	78	101	109
Boerenzwaluw	139	316	56	0	0	0	0	0	0	21	90	15
Huiszwaluw	26	149	0	0	0	0	0	0	0	15	151	75
Staartmees	0	0	5	6	0	3	9	0	0	0	6	0
Fitis	4	1	0	0	0	0	0	0	0	77	56	16
Tjiftjaf	7	1	1	2	0	0	0	0	19	19	28	14
Fluiter	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0	0
Rietzanger	10	0	0	0	0	0	0	0	0	25	60	20
Kleine Karekiet	12	7	0	0	0	0	0	0	0	1	35	10
Bosrietzanger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Spotvogel	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	2
Sprinkhaanzanger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	1
Snor	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1
Zwartkop	14	0	0	0	0	0	0	0	0	24	29	17
Tuinfluiter	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12	6
Braamsluiper	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9	3	1
Grasmus	4	0	0	0	0	0	0	0	0	2	17	6
Goudhaan	0	0	0	5	12	0	2	0	0	0	0	0
Winterkoning	4	3	5	1	5	4	5	5	8	7	16	9
Boomkruiper	1	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	1
Spreeuw	640	1.951	160	2.076	1.723	701	1.123	1.060	1.792	44	3	759
Beflijster	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9	0	0
Merel	19	1	3	31	30	47	13	4	2	7	14	3
Kramsvogel	0	0	0	69	10	74	50	70	5	6	0	0
Koperwiek	0	0	0	16	4	18	2	1	32	0	0	0
Zanglijster	3	0	0	73	1	0	1	0	0	16	11	1

Nederlandse naam	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei	jun
Grote Lijster	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Grauwe Vliegenvanger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Roodborst	1	0	0	22	28	16	6	3	9	5	5	4
Blauwborst	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	8	1
Nachtegaal	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	1
Zwarte Roodstaart	6	3	4	1	0	0	0	0	1	0	1	1
Gekraagde Roodstaart	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Paapje	0	0	4	0	0	0	0	0	0	2	0	0
Roodborsttapuit	0	1	0	1	1	0	0	0	11	2	9	5
Tapuit	0	0	8	1	0	0	0	0	0	20	2	0
Huismus	12	21	0	0	0	0	0	0	0	2	6	2
Heggenmus	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0
Gele Kwikstaart	0	21	10	0	0	0	0	0	0	8	8	0
Rouwkwikstaart	0	0	0	0	0	0	0	0	10	0	0	0
Witte Kwikstaart	44	57	59	2	1	0	0	0	41	31	26	44
Graspieper	49	16	22	172	87	5	17	62	178	748	69	114
Boompieper	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	0
Waterpieper	0	0	0	0	7	28	4	5	5	0	0	0
Oeverpieper	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0
Vink	9	3	34	15	188	44	7	23	5	13	8	1
Keep	0	0	0	6	3	0	12	1	0	0	0	0
Appelvink	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0
Goudvink	0	2	0	2	0	1	2	0	0	0	0	0
Groenling	3	0	0	0	1	3	0	0	0	2	1	2
Kneu	15	0	15	4	4	0	0	0	20	33	17	11
Kleine Barmsijs	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0
Putter	20	44	118	32	17	41	20	6	22	9	23	21
Sijs	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0
IJsgors	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Sneeuwgorst	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Rietgorst	16	11	2	9	5	0	1	3	26	24	70	11

In opdracht van:

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

